

Fellesdokumentet 2009

Fra det 4. konsultasjonsmøtet 3. november 2009

Innhold

1	DET 4. KONSULTASJONSMØTET.....	3
1.1	<i>Konsultasjonsordningen.....</i>	3
1.2	<i>Fellesdokumentet 2009 - kommuneopplegget i forslaget til statsbudsjett 2010 .....</i>	4
1.3	<i>Rapportering konsultasjonsåret 2009 .....</i>	4
2	DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN I 2010.....	6
2.1	<i>Innledning.....</i>	6
2.2	<i>Utviklingen i kommunesektorens økonomi og aktivitet.....</i>	7
2.3	<i>Kommunesektorens inntekter i 2009.....</i>	10
2.4	<i>Hovedpunkter i kommuneopplegget 2010 .....</i>	11
2.5	<i>Nærmere om kommunesektorens frie inntekter i 2010 .....</i>	13
3	KOMMUNESEKTORENS OPPGAVER OG TJENESTER	16
3.1	<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet.....</i>	16
3.2	<i>Barne- og likestillingsdepartementet.....</i>	19
3.3	<i>Helse- og omsorgsdepartementet.....</i>	21
3.4	<i>Justis- og politidepartementet.....</i>	30
3.5	<i>Kommunal- og regionaldepartementet.....</i>	30
3.6	<i>Kunnskapsdepartementet.....</i>	34
3.7	<i>Landbruks- og matdepartementet.....</i>	39
3.8	<i>Miljøverndepartementet .....</i>	40
3.9	<i>Finansdepartementet.....</i>	41
3.10	<i>Samferdselsdepartementet.....</i>	44
3.11	<i>Kultur- og kirke departementet .....</i>	47
3.12	<i>Fiskeri- og kystdepartementet.....</i>	48
4	KOSTNADSBEREGNINGER - GJENNOMGANG AV STATUS FOR ALLE OPPMELDTE KOSTNADSBEREGNINGSSAKER.....	50
4.1	<i>Helse- og omsorgsdepartementet.....</i>	50
4.2	<i>Kunnskapsdepartementet .....</i>	50
4.3	<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet .....</i>	51
4.4	<i>Barne- og likestillingsdepartementet .....</i>	52
4.5	<i>Justis- og politidepartementet.....</i>	52
4.6	<i>Kommunal- og regionaldepartementet.....</i>	52
4.7	<i>Miljøverndepartementet.....</i>	53
4.8	<i>Forvaltningsreformen .....</i>	53

Vedlegg:

- a) Oversikt over kostnadsberegningssaker
- b) Ny bilateral avtale om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren
- c) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per oktober 2009
- d) Oversikt over løpende saker 2009

Tabeller:

- 2.1 Kommunesektorens inntekter, aktivitet og overskudd. Reell endring i prosent fra året før (2000 – 2009)
- 2.2 Netto driftsresultat. Prosent av samlede inntekter
- 2.3 Hovedkomponenter i inntektsveksten i 2010, regnet fra inntektsnivået for 2009 i revidert nasjonalbudsjett 2009. Reell endring i mrd. kr
- 2.4 Inntektsvekst (frie inntekter) og utgiftsvekst i 2010. Anslag mrd. kr. Regnet fra inntektsnivå i 2009 i revidert nasjonalbudsjett 2009

1 Det 4. konsultasjonsmøtet

1.1 Konsultasjonsordningen

Konsultasjonsordningen er en etablert arena for dialog mellom regjeringen og kommunesektoren ved KS. Det er fire faste politiske møter i året, i tillegg til omfattende bilateral kontakt både politisk og administrativt.

Arenaen legger til rette for dialog om virkelighetsbeskrivelsen i sektoren og en samordnet diskusjon av aktuelle saker og reformer. Sentrale mål for ordningen er å ha en felles forståelse mellom staten og kommunesektoren om de oppgaver som kan realiseres innenfor en gitt inntektsramme, bidra til et best mulig beslutningsgrunnlag for regjering og Storting, mindre statlig styring og økt lokalt handlingsrom, stabile og forutsigbare rammebetingelser og effektiv ressursbruk.

Bilaterale samarbeidsavtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer og involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger, er sentrale elementer i en mer forpliktende ordning. Ordningen med involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av reformer i kommunesektoren ble innført fra 2007. I tillegg har partene fra samme tid vært enige om å styrke arbeidet med samarbeidsavtaler på enkeltsektorer. Partene er enige om at konsultasjonsordningen har gitt en positiv utvikling mot de mål som er satt for ordningen, og at den har blitt mer forpliktende. Partene er enige om å fortsette arbeidet for en videre utvikling av et mer forpliktende samarbeid i tråd med de mål som er satt for konsultasjonsordningen knyttet til kommunesektorens rammebetingelser og kvalitetsheving av de kommunale tjenestene, samt på området samfunns- og næringsutvikling.

De fire faste politiske møtene ledes av kommunal- og regionalministeren. For øvrig deltar politisk ledelse i Finansdepartementet på alle møtene og politisk ledelse i departement som har saker på dagsorden. KS er vanligvis representert ved et eget konsultasjonsutvalg utgått fra Hovedstyret i KS. Møtene følger arbeidet med statsbudsjettet:

1. konsultasjonsmøte – før regjeringens første budsjettkonferanse
Tema: Rammene for kommuneopplegget i neste års statsbudsjett
2. konsultasjonsmøte – før fremleggelsen av RNB og kommuneproposisjonen
Tema: Reforme og utbygging av tjenestetilbudet (enkeltsaker fra fagdepartementene)
3. konsultasjonsmøte – før regjeringens sluttbehandling av budsjettet
Tema: Måloppnåelse foregående år (kommunale tjenester), bilaterale samarbeidsavtaler, samt reformer og utbygging av kommunale tjenester (eventuelle endringer i enkeltsaker fra fagdepartementene)
4. konsultasjonsmøte – etter fremleggelsen av statsbudsjettet
Tema: Oppsummering og klargjøring av innholdet i regjeringens budsjettforslag gjennom utarbeidelsen av Fellesdokumentet

1.2 Fellesdokumentet 2009 - kommuneopplegget i forslaget til statsbudsjett 2010

Foreliggende fellesdokument gir en helhetlig gjennomgang av regjeringens forslag til kommuneopplegg i statsbudsjettet for 2010, dvs. omtale av bevilgninger gjennom inntektssystemet på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, øremerkede satsinger på fagdepartementenes budsjetter og ev. andre tiltak.

I kapittel 2 presenteres en i hovedsak felles forståelse av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren de siste årene og regjeringens budsjettopplegg for 2010.

De viktigste enkeltsakene i kommuneopplegget er omtalt i kapittel 3, sortert etter ansvarlig fagdepartement.

Det er ikke meldt opp nye kostnadsberegningssaker til det 4. møtet. I kapittel 4 gis det imidlertid en statusgjennomgang av alle kostnadsberegningssaker som er meldt opp. En samlet oversikt over alle kostnadsberegningssaker er gitt i vedlegg a.

Den bilaterale samarbeidsavtalen om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren utløper 1. januar 2010. En reforhandlet avtale ble signert 9. november. Avtalen er vedlagt til orientering (vedlegg b).

1.3 Rapportering konsultasjonsåret 2009

Bilaterale samarbeidsavtaler

Arbeidet med bilaterale avtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer er styrket og videreutviklet som en del av en mer forpliktende konsultasjonsordning fra 2007.

Per oktober 2009 er det 10 bilaterale avtaler og én tilleggsavtale innenfor konsultasjonsordningen. Kjennetegn ved avtalene er:

- politisk behandling og inngåelse på politisk nivå
- to parter, staten ved departementene og kommunesektoren ved KS
- begrenset varighet
- de er en del av den nasjonale dialogarenaen med kommunesektoren som konsultasjonsordningen representerer

Partene er enige om at avtaler bidrar til en mer systematisk, tettere og omfattende dialog og samarbeid mellom staten og kommunesektoren. KS bidrar til gjennomføringen med nettverk, arenaer, spredning og gjensidig utveksling av informasjon og erfaringer.

Det er videre enighet mellom partene om at det er utfordringer knyttet til avtaler som et reelt alternativ til sterkere styringsgrep, og at et stort antall avtaler kan bidra til å redusere kommunesektorens handlingsrom og minske mulighetene til lokalt å prioritere egne satsningsområder. Det er en grense for hvor mange avtaler både staten og KS klarer å følge opp. Det er derfor viktig å vurdere nøye forslag om innføring av nye og ev. videreføring av eksisterende avtaler, i det videre arbeid.

Det gjøres ingen gjennomgang av de bilaterale samarbeidsavtalene i dette dokumentet, men vises til gjennomgangen i materialet fra det 3. konsultasjonsmøtet i 2009. En oversikt over alle bilaterale samarbeidsavtaler inngått mellom staten og KS ligger imidlertid som vedlegg c).

Mer informasjon, bl.a. dokumenter fra konsultasjonsmøtene, alle bilaterale avtaler mv., ligger tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets og KS sine nettsider (www.krd.no og www.ks.no).

Kostnadsberegningssamarbeid

Fra og med konsultasjonsåret 2007 er det innført nye rutiner for involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av statlig initierte reformer. Rutinene skal bidra til å gjøre regjeringens beslutningsgrunnlag best mulig. I tillegg skal rutinene tilrettelegge for en best mulig oppslutning om reformer i kommunesektoren ved å synliggjøre at partene i konsultasjonsordningen er enige om de kostnadsberegningene som er lagt til grunn. Rutinene er basert på rapporten *Om kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren*. Rapporten er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider www.krd.no.

Kostnadsberegninger er et fast tema på konsultasjonsmøtene. Ordningen med å involvere KS i kostnadsberegninger er under innfasing, men metodikken har hittil bidratt til større bevissthet omkring økonomiske og administrative konsekvenser av statlige tiltak rettet mot kommunesektoren. Det ble meldt opp åtte saker i 2007, fire av disse er avsluttet. I 2008 ble det meldt opp seks saker gjennom ordningen, en av disse er avsluttet. Det har derfor i 2009 pågått dialog om fem saker meldt opp i 2008. En av disse er nå avsluttet. Det er meldt opp tre nye saker i 2009. En av disse er avsluttet. Jf. også tabelloversikt i vedlegg b.

Ordningen innebærer å involvere KS ved kostnadsberegninger av oppgaveendringer og endringer i lov og forskrift, som pålegges kommunesektoren. Det vil alltid være nødvendig å foreta en skjønnsmessig vurdering av hvilke saker KS skal involveres i. Sentralt i en slik vurdering er reformens betydning, reformens økonomiske størrelse, omfanget av administrative konsekvenser, om reformen er kjent, om involvering vil innebære offentliggjøring av regjeringens interne budsjettarbeid eller prioriteringer, og om reformen er tilstrekkelig forankret i regjeringen. Dette innebærer at involvering av KS ikke skal redusere regjeringens mulighet til å foreta helhetlige vurderinger og prioriteringer.

2 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2010

2.1 Innledning

Etter flere år med sterk vekst ledet finanskrisen de tradisjonelle industrilandene inn i det kraftigste økonomiske tilbakeslaget siden andre verdenskrig. Norsk økonomi preges fortsatt av det internasjonale konjunkturtilbakeslaget som kom mot slutten av fjoråret og inn i 2009, selv om nedgangen i aktiviteten her hjemme har vært klart mindre enn i de fleste andre land. Løpende statistikk tyder også på en bedre økonomisk utvikling framover enn hva som ble lagt til grunn tidligere i år. Situasjonen i finansmarkedene har bedret seg betraktelig, og omfattende penge- og finanspolitiske tiltak i en rekke land har bidratt til at aktiviteten hos våre handelspartnere nå ser ut til å ta seg opp.

Aktiviteten i fastlandsøkonomien i Norge falt betydelig i 4. kvartal i fjor og i 1. kvartal i år. Utviklingen i norsk økonomi i tiden etter Revidert nasjonalbudsjett 2009 har imidlertid vært bedre enn det da ble lagt til grunn. Særlig har effektene av Norges Banks rentenedsettelse på husholdningenes etterspørsel vært noe sterkere enn tidligere antatt. BNP for fastlands-Norge anslås i Nasjonalbudsjettet 2010 å falle med 1 prosent i 2009. For 2010 anslås en vekst på 2 prosent, en oppjustering på 1¼ prosentpoeng siden revidert nasjonalbudsjett. Oppjusteringen skyldes høyere anslag for veksten i husholdningenes etterspørsel og petroleumsinvesteringene, samt at oppjusterte vekstanslag for våre handelspartnere bidrar til å trekke eksporten fra Norge opp.

Arbeidsmarkedet har utviklet seg klart bedre hittil i år enn tidligere ventet, og ledigheten anslås nå til knapt 3¼ prosent av arbeidsstyrken som gjennomsnitt for 2009 og til knapt 3¾ prosent i 2010. En fortsatt utfordrende situasjon for deler av privat sektor og et mindre stramt arbeidsmarked enn i de foregående årene ventes å bidra til noe lavere pris- og lønnsvekst framover. På bakgrunn av resultatene i årets lønnsoppgjør anslås årslønnsveksten å avta fra 6 prosent i fjor til 4 prosent i år. Lønnsoverhenget inn i 2010 ligger an til å bli lavt. Sammen med lav lønnsvekst i konkurrentlandene og en fortsatt krevende markeds- og lønnsomhetssituasjon trekker det i retning av en videre nedgang. Lønnsveksten i 2010 anslås til 3½ prosent.

Regjeringen følger handlingsregelen for en gradvis innfasing av petroleumsinntekter i norsk økonomi. Bruken av oljeinntekter skal økes i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland, anslått til 4 prosent av fondskapitalen. Handlingsregelen åpner for å bruke mer enn forventet fondsavkastning i år med konjunkturtilbakeslag, samtidig som bruken av oljeinntekter bør ligge under forventet avkastning i år med høy aktivitet og press i økonomien. Regjeringen har benyttet seg av denne handlefriheten for å dempe virkningene av den internasjonale finanskrisen på norsk økonomi i inneværende år, bl.a. gjennom den finanspolitiske tiltakspakken i januar i år og i Revidert nasjonalbudsjett 2009 i mai. For 2010 anslås fortsatt veksten i fastlandsøkonomien lavere enn trendvekst, og arbeidsledigheten ventes å øke. Regjeringen har derfor funnet det riktig med en viss ytterligere økning i bruken av oljeinntekter også i 2010, tilsvarende om lag ½ prosent

av trend-BNP for fastlands-Norge. Budsjettet bidrar dermed til å øke etterspørselen i norsk økonomi også neste år. Regjeringens forslag til budsjett for 2010 innebærer et strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd på 148,5 mrd. kroner, som er 44,6 mrd. kroner høyere enn forventet fondsavkastning.

2.2 Utviklingen i kommunesektorens økonomi og aktivitet

For perioden 2006-2009 sett under ett anslås den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter til 33,8 mrd. 2009-kroner eller nærmere 13 prosent. Dette gir en gjennomsnittlig årlig realvekst på om lag 3,1 prosent, mot 2,0 prosent i foregående fireårsperiode. Nærmere halvparten av inntektsveksten i fireårsperioden 2006-2009 har kommet i form av økte frie inntekter. Kommunesektorens samlede inntekter økte reelt med hele 5,6 prosent fra 2005 til 2006. Den sterke veksten i 2006 var et resultat av at kommuneøkonomien ble høyt prioritert i det økonomiske opplegget fra Regjeringen. I tillegg ble skatteinngangen høyere enn ventet. Den samlede inntektsveksten i kommunesektoren for årene 2007 og 2008 ble henholdsvis 1,4 og 1,2 prosent. Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2008 til 2009 anslås nå til 11,4 mrd. kroner eller 4,0 prosent. Utviklingen i 2009 er nærmere omtalt i avsnitt 2.3.

Regjeringens budsjettforslag for 2010 innebærer en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 8,0 mrd. 2010-kroner eller 2,6 prosent, regnet i forhold til anslaget for kommunesektorens inntekter i 2009 i Revidert nasjonalbudsjett 2009. Tilsvarende anslås realveksten i kommunesektorens frie inntekter til rundt 4,2 mrd. kroner, eller 1,9 prosent. Av den anslåtte veksten i frie inntekter er 230 mill. kroner knyttet til en styrking av det forebyggende helsearbeidet i kommunene i tilknytning til samhandlingsreformen. Veksten i frie inntekter gir også rom for økning i midlene til øvrige riksveier som blir fylkesveier 1. januar 2010 (1 mrd. kroner), en styrking av skoletilbudet og det kommunale barnevernet, samt en oppfølging av Omsorgsplan 2015. Budsjettforslaget innebærer en vekst i kommunesektorens samlede inntekter som ligger over øvre grense i intervallet som ble signalisert i Kommuneproposisjonen 2010.

Regnet i forhold til nåværende anslag på regnskap for 2009, innebærer Regjeringens budsjettforslag en reell økning i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 6,0 mrd. kroner eller 1,9 prosent. Det er da tatt hensyn til at skatteanslaget for 2009 er oppjustert, samt at det statlige tilskuddet til ressurskrevende tjenester har økt kraftig. Realveksten i de frie inntektene anslås til 3,0 mrd. kroner eller 1,3 prosent. Kommuneopplegget for 2010 er nærmere omtalt i avsnitt 2.4.

Inntektene finansierer løpende tjenesteproduksjon og investeringer i kommunesektoren. Et veid gjennomsnitt av sysselsetting, produktinnsats og brutto realinvesteringer brukes som en indikator på den samlede aktivitetsutviklingen i kommuneforvaltningen. Indikatoren er et mål på hva som settes inn i produksjonen, ikke hva som faktisk produseres, og den fanger derfor ikke opp forbedringer i tjenestetilbudet som følge av en mer effektiv ressursbruk. Basert på indikatoren vokste aktiviteten i kommunesektoren i årene 2004-2005 langsommere enn kommunesektorens samlede inntekter. Det må ses i sammenheng med at kommunesektorens behov for finansiell konsolidering etter at aktiviteten, og dermed

utgiftene, hadde økt raskere enn inntektene i flere år. Den høye veksten i kommunesektorens inntekter i 2004, 2005 og særlig 2006 bidro til at aktivitetsveksten i sektoren tiltok betraktelig i 2006 og 2007, til henholdsvis om lag 3 og 5 prosent. For 2008 anslås veksten foreløpig til knapt 4 prosent. Ifølge kvartalsvise nasjonalregnskapstall for 2. kvartal i år har sysselsettingen i kommunesektoren økt med om lag 55 000 personer de siste fire årene, tilsvarende over 12 prosent. I perioden 2006-2008 økte bruttoinvesteringene i kommunesektoren reelt med om lag 30 prosent. Den sterke veksten må ses i sammenheng med at kommunene har fulgt opp regjeringens satsing på full barnehagedekning, men også høy vekst i de kommunale investeringene innenfor pleie og omsorg og flere andre tjenesteområder.

Overskuddet før lånetransaksjoner, slik det måles i nasjonalregnskapet, viser forskjellen mellom kommunesektorens samlede inntekter og samlede utgifter medregnet investeringer, mens lån og avdrag er holdt utenom.

Kommuneforvaltningens underskudd før lånetransaksjoner økte fra slutten av 1990-tallet og fram til 2003, da underskuddet utgjorde om lag 7 prosent av de samlede inntektene. Deretter bedret resultatet seg, og i 2006 hadde kommuneforvaltningen et overskudd før lånetransaksjoner på 0,3 prosent. Sterk utgiftsvekst i 2007 og 2008, i tillegg til store tap på finansielle plasseringer, førte til underskudd før lånetransaksjoner på henholdsvis 4,4 og 8,3 prosent av de samlede inntektene.

Som følge av de høye underskuddene de siste årene har nettogjelden i kommunesektoren steget til i underkant av 40 prosent av inntektene i 2008. Dette er samme nivå som rundt 1990, mens nettogjelden i kommunesektoren var ned mot 15 prosent i 2000.

Tabell 2.1 Kommunesektorens inntekter, aktivitet og overskudd. Reell endring i prosent fra året før¹⁾

	Samlede inntekter	Frie inntekter	Aktivitet ²⁾	Overskudd, prosent av inntektene
2000	1,9	0,7	-0,9	-2,5
2001	1,9	1,6	2,8	-3,6
2002	0,1	-1,0	1,7	-7,3 ³⁾
2003	0,6	-0,5	0,9	-7,4
2004	3,8	3,4	1,6	-4,7
2005	3,4	2,8	-1,1	-1,4
2006	5,6	6,2	2,9	0,3
2007	1,4	-0,7	4,9	-4,4
2008	1,2	0,0	3,9	-8,3
2009	4,0	3,0	2,6	-
2010	1,9	1,3	-	-

¹⁾ Inntektsveksten er korrigert for endringer som følger av endret organisering av offentlig tjenestetilbud og andre budsjettekniske forhold.

²⁾ Aktiviteten i kommunesektoren måles ved en indikator der endringene i sysselsetting, produktinnsats og brutto realinvesteringer veies sammen. Som vektor brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av utgiftene til de tre kostnadsartene sett under ett.

³⁾ Tilskudd til gjeldslette mv. på 21,6 mrd. kroner i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom. Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

Netto driftsresultat brukes av bl.a. Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) som hovedindikator for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat er et mål på hvor mye kommunene kan disponere til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, netto renter og avdrag er betalt. TBU har foretatt beregninger som indikerer at netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet bør ligge på om lag 3 prosent av driftsinntektene over tid for at sektoren skal sitte igjen med tilstrekkelige midler til avsetninger og investeringer. Rundt årtusenskiftet lå netto driftsresultatet klart under dette nivået, og var i 2002 og 2003 nede i 0,6 prosent av driftsinntektene, jf. tabell 2.2. I de påfølgende år ble netto driftsresultatet klart forbedret, helt opp til 5,5 prosent i 2006. I 2007 og 2008 var aktivitetsveksten klart høyere enn inntektsveksten. Sammen med økte rente- og avdragsutgifter, tap på finansielle plasseringer og høy kostnadsvekst har dette bidratt til en kraftig svekkelse i kommunesektorens netto driftsresultat. Mens netto driftsresultatet for kommunesektoren som helhet var om lag 2,5 prosent i 2007, anslås netto driftsresultatet i 2008 nå til om lag 0,4 prosent. Netto driftsresultatet for 2008 er anslått til 2,9 prosent for fylkeskommunene, 3,9 prosent for Oslo og -0,6 prosent for kommunene utenom Oslo.

Tabell 2.2 Netto driftsresultat. Prosent av samlede inntekter

	Kommunene utenom Oslo	Fylkeskommunene	Oslo	Kommunesektoren i alt
1996	3,0	1,8	5,0	2,9
1997	5,1	2,5	7,7	4,6
1998	1,9	0,4	6,1	2,0
1999	1,9	-0,7	0,3	1,0
2000	2,5	-0,2	2,8	1,7
2001	1,9	-1,8	2,8	0,9
2002	0,1	0,9	2,9	0,6
2003	0,7	1,1	-0,6	0,6
2004	2,0	4,3	1,1	2,2
2005	3,5	4,0	3,6	3,6
2006	5,2	5,3	8,0	5,5
2007	1,9	4,0	4,6	2,5
2008	-0,6	2,9	3,9	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Antall kommuner som må ha godkjenning fra fylkesmannen for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak og langsiktige leieavtaler ligger fortsatt på et forholdsvis lavt nivå. Ved utgangen av oktober i år var det registrert 46 kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK). Dette er om lag uendret fra 2008 og betydelig lavere enn høsten 2004, da 119 kommuner var registrert i registeret. De siste endringene i ROBEK er foretatt i etterkant av at kommunestyrene og fylkestingene har vedtatt årsregnskapet for 2008. Det er for tiden ikke registrert noen fylkeskommuner i ROBEK.

2.3 Kommunesektorens inntekter i 2009

Kommunesektorens inntekter ligger an til å bli betydelig høyere i 2009 enn tidligere lagt til grunn. I Nasjonalbudsjettet 2009 ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslått til 7,3 mrd. kroner eller 2,6 prosent, regnet fra daværende anslag på regnskap for 2008. Veksten i kommunesektorens frie inntekter ble anslått til 3,5 mrd. kroner eller 1,7 prosent, jf. tabell 3.

I forbindelse med de finanspolitiske tiltakene i St.prp. nr. 37 (2008-2009) ble kommunesektoren tilført 1,2 mrd. kroner i økte frie inntekter i form av rammeoverføringer. I tillegg ble kommunene kompensert for det reelle inntektsbortfallet knyttet til lavere anslåtte skatteinntekter på 1,2 mrd. kroner. Samtidig viste regnskapstall at skatteinntektene for kommunesektoren i 2008 ble 1 mrd. kroner høyere enn tidligere lagt til grunn. De økte inntektene i 2008 bidro isolert sett til en tilsvarende nedjustering av inntektsveksten fra 2008 til 2009. Totalt sett ble anslaget for inntektsveksten fra 2008 til 2009 oppjustert til 8,5 mrd. kroner. Kommunene og fylkeskommunene fikk også et midlertidig vedlikeholdstilskudd på 4 mrd. kroner, økte rammer innenfor rentekompensasjonsordningene for skole- og svømmeanlegg og kirkebygg, samt økning i tilsagnsrammene for investeringstilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser med 1 500 enheter. Benyttes vedlikeholdstilskuddet, investeringsrammene og tilsagnsrammen fullt ut, vil det i tillegg gi kommunene økte frie inntekter fra momskompensasjon på til sammen 0,8 mrd. kroner. Det midlertidige vedlikeholdstilskuddet og momskompensasjon regnes ikke med i den beregnede inntektsveksten for 2009.

Tabell 3 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2009. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2009-kr og prosentvis vekst

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd.	Pst.	Mrd.	Pst.
Nasjonalbudsjettet 2009	7,3	2,6	3,5	1,7
St.prp. nr. 37 (2008-2009)	8,5	3,0	3,6	1,8
Revidert nasjonalbudsjett 2009	9,5	3,3	4,9	2,4
Nasjonalbudsjettet 2010	11,4	4,0	6,1	3,0

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

I Revidert nasjonalbudsjett 2009 ble kommunesektoren tilført ytterligere 1 mrd. kroner i form av økte rammeoverføringer. Samtidig ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2009 satt opp med 0,3 mrd. kroner basert på løpende informasjon om skatteinngangen. Anslaget for øremerkede overføringer til kommunesektoren ble redusert med drøyt 0,5 mrd. kroner, i hovedsak knyttet til lavere rentenivå og dermed lavere bevilgninger under de ulike rentekompensasjonsordningene. Motstykket til dette er lavere renteutgifter for kommuner og fylkeskommuner.

Etter revidert nasjonalbudsjett foreligger det ny informasjon om skatteinngangen, som trekker i retning av at kommunesektorens skatteinntekter i 2009 kan anslås å bli om lag 1,2 mrd. kroner høyere enn tidligere lagt til grunn. Kostnadsveksten i kommunesektoren i 2009 anslås til 4,1 prosent, som er uendret fra Revidert nasjonalbudsjett 2009. Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra

2008 til 2009 anslås etter dette til 11,4 mrd. kroner eller 4,0 prosent. Veksten i de frie inntektene anslås til 6,1 mrd. kroner, tilsvarende 3,0 prosent.

Tall for nasjonalregnskapet tyder på at den sterke veksten i aktiviteten i kommuneforvaltningen fortsatte inn i første halvår i år. Aktivitetsveksten for 2009 anslås nå til 4½ prosent. Regnet utenom de midlertidige tiltakene overfor kommunesektoren i St.prp. nr. 37 (2008-2009) anslås aktiviteten i kommunesektoren å vokse med om lag 2½ prosent.

KS gjennomførte i september i år en undersøkelse om kommunenes erfaringer med tiltakspakken, og bruken av de frie midlene i pakken. 293 kommuner svarte på undersøkelsen, og i disse kommunene bor 79 prosent av befolkningen. Den økonomiske nedgangen i Norge fører til økte sosialhjelpsutgifter for 62 prosent av kommunene i undersøkelsen. Disse kommunene har økt anslaget på sosialhjelpsutgifter med om lag 420 mill. kroner utover vedtatt budsjett for 2009, og økningen ligger an til å bli i underkant av 450 mill. kroner høyere enn 2008. Dette indikerer at sosialutgiftene øker i overkant av en ½ mrd. kroner i kommunesektoren som helhet i 2009. Økningen i sosialhjelpsutgifter i 2009 skjer fra et meget lavt nivå i 2008. Samlet stønadssum og antall sosialhjelpsmottakere falt med henholdsvis 13 pst nominelt (29 pst. reelt) og 21 prosent i perioden 2003-08. Kommunesektoren må i sin økonomistyring ta hensyn til at utgiftene til sosialhjelp varierer med konjunktorene og planlegge deretter.

Ordningen for ressurskrevende tjenester er foreslått endret fra 2010 med bakgrunn i den sterke utgiftsveksten i ordningen de siste årene. Siden kommunene fører regnskap etter andre prinsipper enn staten, vil endringer i utgiftsanslagene for ordningen i statsbudsjettet for 2010 få virkning på kommunenes budsjetter allerede fra 2009. Effektene av omleggingen må imidlertid ses i sammenheng med ekstra skatteinntekter for kommunene i 2009 på 950 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale i kap. 3.5 og Kommunal- og regionaldepartementets Prop. 1 S (2009-2010) kap. 575 Toppfinansieringsordningen side 96.

2.4 Hovedpunkter i kommuneopplegget 2010

I kommuneproposisjonen for 2010 la regjeringen opp til reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 5 og 6 mrd. kroner i 2010. Det ble lagt opp til reell vekst i kommunesektorens frie inntekter på 4 mrd. kroner. Regjeringen legger nå opp til en realvekst i de samlede inntektene i 2010 på om lag 8 mrd. kroner, tilsvarende 2,6 prosent. 4,2 mrd. kroner av den samlede veksten kommer i frie inntekter. Av veksten i frie inntektene i 2010 på 4,2 mrd. kroner er 230 mill. kroner begrunnet med en styrking av det forebyggende helsearbeidet i kommunene i forbindelse med samhandlingsreformen, og 1 mrd. kroner er knyttet til fylkeskommunenes økte ansvar innen samferdselsområdet i forbindelse med forvaltningsreformen. I tillegg gir veksten i de frie inntektene rom for 400 nye årsverk innen det kommunale barnevernet, en styrking av skoletilbudet samt oppfølging av Omsorgsplan 2015.

Tabell 2.1 Hovedkomponenter i inntektsveksten i 2010, regnet fra inntektsnivået for 2009 i revidert nasjonalbudsjett 2009. Reell endring i mrd. kroner.

Frie inntekter	4,2
Øremerkede overføringer	2,8
Forsterket opplæring m.m	0,7
Gebyrinntekter	0,2
Samlede inntekter	8,0

Pris- og lønnsvekst for kommunesektoren i 2010 er anslått til 3,1 pst. Kommunesektoren er kompensert for dette innenfor de foreslåtte inntektsrammene for 2010. Realveksten i kommunesektorens inntekter kommer i tillegg til kompensasjonen for pris- og lønnsvekst.

Inntektsveksten i 2010 er regnet ut i fra anslått inntektsnivå i 2009 i Revidert nasjonalbudsjett 2009. Dette er i samsvar med vanlig praksis. Regnet i forhold til anslag på regnskap for 2009, der det bl.a. tas hensyn til at skatteanslaget for 2009 er justert opp med 1,2 mrd. kroner, innebærer budsjettforslaget en reell økning i de samlede inntektene på om lag 6 mrd. kroner, tilsvarende 1,9 prosent. Med regjeringens budsjettforslag for 2010 kan den samlede reelle inntektsveksten for kommunesektoren i perioden f.o.m. 2006 t.o.m. 2010 anslås til 40,9 mrd. 2010-kroner.

Regjeringen foreslår en betydelig økning i bevilgninger under øremerkede tilskuddsordninger som vil bedre det kommunale tjenestetilbudet. Det foreslås bl.a. økte bevilgninger til barnehagesektoren, og kvalifiseringsprogram i regi av NAV-kontorene. Gebyrinntektene for kommunesektoren anslås å øke reelt med om lag 200 mill. kroner i 2010.

I forbindelse med forvaltningsreformen overtar fylkeskommunene fra 1.1.2010 i all hovedsak ansvaret for det øvrige riksvegnettet. I tillegg overføres ansvaret for oppgaver bl.a. knyttet til akvakulturforvaltning, miljø- og landbruksområdet og fagskoler. Fylkeskommunene tilføres i 2010 vel 7,6 mrd. kroner gjennom rammetilskudd og momskompensasjon i forbindelse med forvaltningsreformen. Av dette er i underkant av 6,5 mrd. kroner overføring av midler som ble benyttet til de aktuelle oppgavene på statlig side i 2009.

Regjeringens hovedprioriteringer innenfor kommuneopplegget 2010 er:

- Vekst i frie inntekter på 4,2 mrd. kroner (jf. pkt. 2.5)
- 236 mill. kroner til kommunene for å utvide undervisningstimetallet med 1 uke time fordelt på 1. til 7. trinn fra høsten 2010, samt innføre tilbud om 8 timer gratis leksehjelp, for 1. til 4. trinn fra høsten 2010.
- bevilgningsøkning på 100 mill. kroner knyttet til forvaltningsreformen
- 621 mill. kroner over rammetilskuddet til helårsvirkningen av forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk for elever på 1.–4. trinn fra høsten 2009.
- 69 mill. kroner. over rammetilskuddet til helårsvirkningen av 2 timer fysisk aktivitet på barnetrinnet fra skoleåret 2009-2010.
- 7200 nye barnehageplasser og nominelt uendret foreldrebetaling

- 1,1 mrd. kroner i økt utbetaling til ressurskrevende tjenester.
- 190 mill. kroner til en videreføring i 2010 av den midlertidige økningen i tilskuddet til lærebedrifter.
- I forbindelse med forvaltningsreformen foreslås det fra 2010 en ordning med rentekompensasjon for transporttiltak i fylkeskommunene med en investeringsramme på 2 mrd. kroner i 2010.
- Investeringsrammen for rentekompensasjonsordning for skole- og svømmeanlegg utvides med 2 mrd. kroner.
- Investeringstilskudd til 2 500 nye omsorgsboliger/sykehjemsplasser

2.5 Nærmere om kommunesektorens frie inntekter i 2010

Kommunesektoren styres i stor grad gjennom de inntektsrammer som fastsettes av Stortinget. Kommunesektoren har et selvstendig ansvar for å tilpasse utgiftene til de fastsatte inntektsrammene. Ny aktivitet i kommunesektoren må for en stor del finansieres gjennom vekst i frie inntekter, effektivisering og omprioritering.

Kommunesektorens frie inntekter anslås til 226 mrd. kroner i 2010. De frie inntektene består av rammetilskudd og skatteinntekter, og utgjør til sammen knapt 70 prosent av kommunesektorens samlede inntekter. Av de frie inntektene er om lag 2/3 skatteinntekter og om lag 1/3 er rammetilskudd. Kommunesektoren kan disponere de frie inntektene i tråd med lokale prioriteringer innenfor rammen av gjeldende lover og regelverk.

Regjeringen legger opp til reell vekst i de frie inntektene i 2010 på 4,2 mrd. kroner.

I det følgende gjennomgås enkelte forhold som har betydning for disponeringen av de frie inntektene i 2010:

Samhandlingsreformen - styrking av forebyggende helsetjenester

Gjennom en styrking av de frie inntektene med 230 mill kroner ønsker regjeringen å legge til rette for økt vekt på forebyggende arbeid innen helse- og omsorgssektoren.

Samferdsel

1 mrd. kroner av veksten i frie inntekter er begrunnet i fylkeskommunenes utvidede ansvar innen samferdselsområdet i forbindelse med forvaltningsreformen.

Barnevern

Regjeringen legger opp til at de frie inntektene gir rom for 400 nye årsverk innen det kommunale barnevernet.

Demografi

Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) utarbeider anslag for merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen forutsatt at dekningsgrad, standard og produktivitet i tjenesteytingen holdes uendret. For 2010 er anslaget på merutgifter om lag 1,5 mrd. kroner.

Utvalget understreker at utgiftsberegningene er beheftet med usikkerhet. Beregningene av merutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

Tabell 2.4 Anslått inntektsvekst (frie inntekter) og utgiftsvekst i 2010. Regnet fra inntektsnivå 2009 i revidert nasjonalbudsjett 2009. Mrd. kr

Frie inntekter	4,2
Veksten i frie inntekter legger til rette for å dekke følgende utgifter:	
Samhandlingsreformen	0,2
Samferdsel	1,0
400 årsverk innen kommunalt barnevern	0,2
Demografi	1,5
Totalt	2,9

I 2010 forventes pensjonskostnadene å øke med om lag 400 mill kroner. Dette som følge av endringer i de økonomiske forutsetningene for beregning av pensjonskostnader for 2010 som er fastsatt av departementet.

I 2010 vil det i tillegg kunne komme en økning i amortiseringskostnadene knyttet til pensjon som følge av inndekning av premieavviket for 2009 (differansen mellom pensjonspremiene og pensjonskostnadene i 2009). Størrelsen på økningen i amortiseringskostnadene avhenger av størrelsen på premieavviket for 2009. Dette beløpet vil ikke være kjent før etter utgangen 2009, men det forventes at premieavviket for 2009 blir lavt.

Mens inntektsveksten i 2010 regnet fra inntektsnivået i 2009 i Revidert nasjonalbudsjett anslås til i overkant av 4,2 mrd. kroner, kan veksten anslås til om lag 3 mrd. kroner når den regnes fra anslag på regnskap 2009. Forskjellen skyldes ekstra skatteinntekter i 2009 på 1,2 mrd. kroner.

Det vil alltid være et visst potensial for å bedre ressursutnyttelsen i kommunesektoren.

Det anslås at gjennomsnittlig pengemarkedsrente økes fra 2,5 prosent i 2009 til 3,5 prosent i 2010. Dette vil isolert sett gi kommunesektoren økte rentekostnader i 2010. Rentenivået har vært på et historisk sett svært lavt nivå, og til tross for økningen vil pengemarkedsrenten i 2010 ligge under det som kan antas å være et normalnivå. Kommunesektoren må i sin økonomistyring ta høyde for svingninger i renteutgiftene over tid.

KS-merknad

I tillegg til de elementene som er nevnt over vil kommunesektoren også få økte kostnader til pleie og omsorg. Det er gitt tilsagn om 3 500 flere plasser i 2009 og 2500 plasser i 2010. Dersom det legges til grunn at kommunene har opp mot 3 000 flere plasser i drift i 2010 enn i 2009 og at netto driftsutgift per plass ligger på ½ mill. kroner vil merkostnadene for kommunene ligge på rundt 1 mrd. kroner utover hva som er hensyntatt som demografikostnader knyttet til veksten i antall personer over 67 år.

Kommunesektoren var ved inngangen til 2009 i økonomisk ubalanse. Halvdelen av kommunene hadde et negativt netto driftsresultat i 2008. Gjenoppretting av økonomisk balanse må derfor ha høy prioritet i mange kommuner, også kommende år. Det er en fare for at det skapes forventninger om aktivitetsvekst på nær sagt alle tjenesteområder, som samlet sett blir urealistisk. Slik KS ser det er det behov for en felles forståelse med staten om at økonomisk balanse prioriteres, og at nye krav og forventninger tilpasses dette. Redusert statlig detaljstyring kan være et viktig element for å få tjenestetilbud som i større grad tilfredsstiller lokale ønsker og behov.

KS vil også peke på det store vedlikeholdsetterslepet i kommunal sektor. KS har fått kartlagt vedlikeholdsetterslepet på kommunale/fylkeskommunale bygninger og veier. Undersøkelsene har påvist et vedlikeholdsetterslep på totalt 130 mill. kroner. KS mener at det er behov for en økonomisk opptrappingsplan for å få redusert det betydelige vedlikeholdsetterslepet.

KS-merknad slutt

Svarmerknad Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet vil peke på at det har vært en betydelig vekst i de frie inntektene de siste årene. Dette har gitt rom for en økning i kommunenes investeringer. I tiltakspakken våren 2009 fikk kommunesektoren tilført et midlertidig tilskudd til vedlikehold og rehabilitering av infrastruktur på 4 mrd. kroner. Departementet viser videre til innføringen av rentekompensasjonsordninger til skolebygg og til transporttiltak i fylkeskommunene fra 2010. Det er også innført tilskuddsordninger for investeringer til sykehjem og omsorgsboliger. Departementet vil peke på at det er kommunenes eget ansvar å prioritere vedlikehold innenfor de årlige budsjettene og at godt vedlikehold er økonomisk lønnsomt over tid. Det er viktig å synliggjøre gode eksempler på kommunalt vedlikeholdsarbeid og det er viktig at partene bidrar til dette.

Svarmerknad Kommunal- og regionaldepartementet slutt

3 Kommunesektorens oppgaver og tjenester

Alle sakene nedenfor er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2009-2010) for det enkelte departement.

3.1 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen

Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen forslås styrket med 29,9 mill. kroner. 2009-satsingen på integrering og inkludering foreslås videreført, og samlet er innsatsen siden 2006 styrket med 890 mill. kroner. Kommunene er sentrale aktører i bosetting og integrering av nyankomne innvandrere. God og målrettet norskopplæring er en forutsetning for innvandreres muligheter i arbeidslivet og i samfunnet ellers.

Integreringstilskudd

I 2010 er kommunene gjennom Nasjonalt utvalg for bosetting bedt om å stille 10 000 plasser til rådighet for bosetting av flyktninger. Det er viktig å opprettholde takten og kvaliteten i bosettingsarbeidet i en periode med stort press. Regjeringen viderefører styrkingen av tilskuddet fra Revidert nasjonalbudsjettet 2009. Dette skal gi en rimelig dekning av kommunenes utgifter til bosetting og integrering. Kommunene har vedtatt å bosette over 7000 personer i 2009, men vil antakelig ligge lavere. Dette skyldes i stor grad mangel på boliger. Dette vil forsterkes neste år når målet er 10 000 personer.

Integreringstilskuddet skal dekke de gjennomsnittlige utgiftene kommunene har ved bosetting og integrering av flyktninger. Tilskuddet utbetales over fem år. Økningen i tilskuddet er i hovedsak lagt på de tre første årene etter ankomst. Dette gjøres for å støtte opp om rask bosetting og for å følge det toårige introduksjonsprogrammet. Totalt får kommunene 574 300 kroner for hver voksen og 554 300 kroner for hvert barn som bosettes i 2010. Ifølge *Beregningsutvalget for kartlegging av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag* er kommunenes utgifter gjennomsnittlig ca. 620 000 kroner over 5 år i 2010.

Merknad fra KS

Kommunene har et betydelig engasjement for å bosette og integrere flyktninger. Dette er viktig, ikke minst når antallet som skal bosettes er ventet å øke til 10 000 personer i 2010. I denne situasjonen er det uheldig at økonomiske hensyn kan benyttes som argument mot bosetting. Integreringstilskuddet bør derfor fastsettes slik at det er i tråd med Beregningsutvalgets dokumenterte kommunale utgifter til formålet.

KS-merknad slutt

Svarmerknad Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Beregningsutvalgets rapport inngår i grunnlaget for fastsetting av integreringstilskuddet i statsbudsjettet hvert år. Så langt det har vært mulig har

Beregningsutvalget kartlagt kommunenes totale utgifter til personer i målgruppen, og ikke bare de utgifter kommunene får ved bosetting og integrering av disse personer sammenlignet med andre personer som bosetter seg der. Det vises til at et godt integreringsarbeid vil kunne bidra til at flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag kommer raskt i arbeid. Kommunene beholder uansett integreringstilskuddet i fem år.

Svarmerknad Arbeids- og inkluderingsdepartementet slutt

Gratis kjernetid i barnehager

Forsøket med gratis kjernetid i barnehager for fire- og femåringer har pågått siden 2006. I 2010 vil forsøket være inne i sitt femte år. I 2009 var det satt av 50 mill. kroner til dette formålet, og Regjeringen foreslår å avsette ytterligere 10 mill. kroner til tiltaket i 2010.

Tilskuddsordningen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap – omlegging av utbetaling fra fem til tre år

Hittil har per capitatilskudd til undervisning i norsk og samfunnskunnskap blitt fordelt over fem år. Bakgrunnen er at kommunene har plikt til å tilby opplæring i inntil fem år fra den enkelte har fått oppholds- eller arbeidstillatelse første gang. Tilbakemelding fra kommunene viser at den største delen av kommunenes utgifter for den enkelte påløper i løpet av de første tre årene. Årsaken er at de fleste gjennomfører opplæringen i løpet av de første to-tre årene i Norge. I samsvar med dette forslår regjeringen å legge om tilskuddsordningen til utbetaling over tre år. I en overgangsperiode innebærer det at en må ha forskjellige satser for dem som ble omfattet av rett til opplæring før og etter 1. januar 2010.

Vertskommunetilskudd

Vertskommuner for asylmottak får kompensert utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon som følger av å ha mottak i kommunen. I tillegg til det ordinære vertskommunetilskuddet omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering, samt eget tilskudd til en ordning med verger for enslige mindreårige asylsøkere knyttet til transittfasen.

Bevilgningsbehovet vil avhenge av antall mottak og antall plasser. Satsene er også differensierte slik at de kommunene som pålegges de tyngste oppgavene også får mest i tilskudd. Fra 1. juli 2009 ble det innført et tilskudd til avlønning og rekruttering av verger for enslige mindreårige asylsøkere, jf. St.prp. nr. 67 (2008-2009). Tilskuddet er avgrenset til å gjelde transittfasen og vergens rolle i asylsaksbehandlingen, samt overformynderienes arbeid med oppnevning og oppfølging av vergene.

Utgiftene til vertskommunetilskuddet har tidligere vært budsjettert under kap. 690, post 21, men fra 2009 ble det skilt ut på egen post. For nærmere omtale, se Prop. 1 S (2009-2010) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, kap. 690 post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger.

NAV-reformen

Kommunenes merutgifter knyttet til NAV-reformen er dekket innenfor veksten i de frie inntektene for årene 2006-2009. Totalt er kommunesektoren kompensert med 770

mill. kroner. Kompensasjonen til kommunene ble gitt over en fireårsperiode, mens den enkelte kommune normalt vil ha utgifter til å etablere NAV-kontor i ett eller to budsjettår.

Driften av NAV-kontorene er regulert gjennom avtale mellom den enkelte kommune og Arbeids- og velferdsetaten. Kommunens utgifter til drift av NAV-kontoret dekkes av kommunenes frie inntekter og eventuelle øremerkede midler, jf. omtale av kvalifiseringsprogrammet under kap. 4.2.

Handlingsplan mot fattigdom

Handlingsplan mot fattigdom følges opp i statsbudsjettet for 2010 med en styrking av sentrale tiltaksområder. Tiltak iverksatt tidligere år som en del av den særlige satsingen på målrettede tiltak mot fattigdom videreføres i 2010.

Blant tiltakene i 2010 på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde av relevans for kommunesektoren, er en økning av bevilgningen til dekning av kommunale merkostnader knyttet til gjennomføringen av kvalifiseringsprogrammet for utsatte grupper. Bevilgningen foreslås økt med 209 mill. kroner til 769 mill. kroner som følge av at ordningen omfatter stadig flere deltakere og kommuner.

Regjeringen foreslår også som en del av innsatsen mot fattigdom og som et ledd i innføringen av helhetlig skoledag å bevilge 178 mill. kroner til 8 timer gratis leksehjelp etter obligatorisk skoletid for 1.-4. trinn (KDs budsjettområde). Det foreslås bevilget 58 mill. kroner til tiltak for økt fullføring i videregående opplæring og til utvikling av opplæringsmodeller tilpasset voksne arbeidssøkere som ikke har fullført videregående opplæring (KDs budsjettområde). Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til Opptappingsplanen for rusfeltet med 150 mill. kroner, hvorav 124 mill. kroner til tiltak for å styrke hjelpe- og behandlingstilbudet til rusmiddelavhengige (inkl. kommunale rustiltak) (HODs budsjettområde). Bevilgningene til bostøtte økes bl.a. som følge av omleggingen av bostøtteordningen fra 1. juli 2009.

Regjeringen la 19. juni 2009 fram Ot.prp. nr. 103 (2008-2009) om lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen som pålegger kommunene en plikt til internkontroll med tjenestene etter loven (økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsprogrammet). Det legges til grunn at kunnskap og erfaring med innføring av internkontroll på de andre områdene av gjeldende sosialtjenestelov (kap. 4) og i den kommunale helsetjenesten, vil ha overføringsverdi og lette innføring av internkontroll for økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsprogrammet.

Bedriftshelsetjenesten

Regjeringen har i 2009 fastsatt nye krav om obligatorisk bedriftshelsetjeneste (BHT) i åtte risikoutsatte bransjer, samt en godkjenningsordning som skal sikre kvaliteten i bedriftshelsetjenestene. Godkjenningsordningen skal forvaltes av Arbeidstilsynet. De nye kravene trer i kraft 1. januar 2010, uten at kommunene tilføres friske midler i tilknytning til dette. Det vises også til omtale i kap. 4.3.

Samiske språk

Regjeringen la fram Handlingsplan for samiske språk i mai 2009. I forvaltningsområdet for samisk språk er norsk og samisk likestilte språk. Sametinget har i 2009

satt av til sammen 42,75 mill. kroner i tospråklighetstilskudd til kommunene og fylkeskommunene. Regjeringen foreslår å øke tospråklighetstilskuddet over Sametingets budsjett med 4 mill. kroner i 2010 som følge av at Lavangen kommune ble innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk oktober 2009.

3.2 Barne- og likestillingsdepartementet

Utvikling og opplysningsarbeid – kompetanseutvikling i barnevernet

Barne- og likestillingsdepartementet startet i 2007 en flerårig kunnskaps- og kompetansesatsing (2007-2012) rettet mot kommunene med det formål å styrke kompetansen i det kommunale barnevernet. Målsettingen er å bedre kommunenes forutsetninger for å løse et økende antall sammensatte og komplekse barnevernssaker gjennom å styrke barnevernets kunnskapsgrunnlag på en rekke viktige fagområder. Tiltakene gjennomføres i samarbeid med høyskoler og universiteter, fylkesmenn, KS og ansattes organisasjoner. Rammen for det kommunale kompetanseprogrammet foreslås i 2010 satt til 27 mill. kroner.

Tvisteløsningsorgan i barnevernet

Høsten 2008 fornyet BLD og KS sin samarbeidsavtale; ”Utvikling av barnevernsområdet – samarbeidsavtale mellom KS og BLD (2008 – 2010)”, der man som et tillegg til den fornyede avtalen også har inngått avtale om opprettelse av et organ for tvisteløsning av saker i gråsonen mellom statlig og kommunalt ansvar i hht barnevernslovgivning og tilgrensende lovgivning. BLD har gjennom tillegget fått i oppdrag å etablere et slikt tvisteløsningsorgan og har, i samarbeid med KS, utarbeidet regelverk og struktur for organet. Tvisteløsningsorganet vil være operasjonelt i løpet av høsten 2009. Organet skal opprettes som en prøveordning som skal evalueres.

Styrking av det kommunale barnevernet

Barneverntjenesten får stadig flere meldinger, og det blir satt i verk tiltak for en stadig større del barn og unge. I 2008 fikk mer enn 44 000 barn og unge barneverntiltak, det vil si 4,1 prosent av innbyggerne (0-17 år). De aller fleste får tiltak fra kommunale tjenester.

Det er lagt et godt grunnlag for et konstruktivt samarbeid mellom KS og Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) gjennom samarbeidsavtalen om utvikling av barnevernområdet. Avtalen skal bidra til mer helhetlig arbeid for å nå målet om at utsatte barn og unge skal få hjelp til rett tid. En økt satsing på barnevern må sees innenfor en helhetlig ramme hvor en ser de kommunale tjenestene i sammenheng og der koordinerings- og prioriteringsoppgavene ligger på kommunalt nivå.

Delen av de kommunale budsjettene som går til barnevern, har økt de siste årene. BLD og KS har en felles ambisjon om at de kommunale tjenestene for målgruppen må styrkes med bedre kapasitet, samarbeid og kompetanse. I det ligger en felles forståelse av at tallet på årsverk i barnevernet og tilgrensende tjenester må økes. BLD og KS er også enige om at en tydeliggjøring av oppgave- og ansvarsfordeling mellom det kommunale og statlige barnevernet vil være med på å styrke tjenestene.

Regjeringen mener veksten i de frie inntektene til kommunene legger grunnlaget for at den kommunale barneverntjenesten kan styrkes med 400 årsverk i 2010.

Andrelinjebarnevern Oslo kommune

Staten overtok i 2004 ansvaret fylkeskommunene tidligere hadde for barnevern. Oslo kommune sitt ansvar ble imidlertid videreført, og kommunen mottar kompensasjon over hovedstadstilskuddet på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett. Regjeringen har foreslått å øke hovedstadstilskuddet til Oslo kommune i 2010 med 20 mill. kroner til en reell styrking av andrelinjebarnevernet i Oslo.

Enslige mindreårige asylsøkere

Bevilgningen under kap. 854, post 64 skal dekke det særskilte tilskuddet som blir utbetalt til kommunene når enslige mindreårige asylsøkere eller flyktninger blir bosatt. Det er foreslått å øke tilskuddet fra 115 850 kroner per barn per år i 2009 til 119 556 kroner per barn per år i 2010, tilvarende prisjustering. I 2010 er det foreslått en bevilgning på 185,8 mill. kroner på posten.

Bevilgningen under kap. 854, post 65 skal dekke statsrefusjon for kommunale utgifter til barneverntiltak. Kommunenes egenandeler for barnevernstiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger foreslås økt som følge av prisjustering, fra inntil 13 740 kroner per måned i 2009 til 14 180 kroner per måned i 2010. I 2010 er det foreslått en bevilgning på 372,8 mill. kroner på posten.

Handlingsplan universell utforming og økt tilgjengelighet

Regjeringen har 14. mai 2009 lagt fram en handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009 – 2013. Barne- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Miljøverndepartementet og Samferdselsdepartementet samarbeider med KS om oppfølging av handlingsplanen. Formålet med dette samarbeidet er å legge til rette for økt universell utforming i kommunesektoren.

Det vil ikke bli gjennomført en felles kostnadsberegning av universell utforming for samfunnet generelt. BLD viser til at generell kostnadsberegning av den sektorovergripende diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, som ble gjennomført i konsultasjonssammenheng, er avsluttet. Kostnadsberegning av universell utforming ved utarbeidelse av forslag til nye lover, forskrifter mv. innenfor ulike sektorer gjennomføres av ansvarlig fagdepartement. Kongen kan gi forskrift om at bestemte typer tiltak eller bestemte typer eksisterende bygninger, anlegg eller uteområder skal opparbeides slik at de blir universelt utformet. Det kan gis frist for slik opparbeidelse. KRD vil ta initiativ til dialog med KS om kostnadsberegning av eventuelle nye forskrifter for oppgradering av eksisterende bygninger, anlegg og uteområder slik at de blir universelt utformet.

KS-merknad

KS mener Handlingsplan for universell utforming må fullfinansieres, og etterlyser en felles kostnadsberegning for samfunnet generelt, og for kommunesektoren spesielt. KS mener dette arbeidet må koordineres i staten, og at KS og KRD må involveres tidlig i alle kostnadsberegninger.

KS-merknad slutt

Lov om kommunale krisesentertilbud

Lov om kommunale krisesentertilbud trer i kraft 1.1.2010. Dette året blir et overgangsår for å gi kommunene og krisesentrene mulighet til å tilpasse seg den nye loven. Det statlige tilskuddet til krisesenterdriften foreslås innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra 2011. Det legges opp til at det statlige øremerkede tilskuddet legges om fra en overslagsbevilgning til en rammestyrte bevilgning i 2010. I 2010 vil statstilskuddet til krisesentervirksomheten bestå av to ulike elementer. For det første statstilskuddet til drift av krisesentre, for det andre en tilleggsbevilgning for å gi rom for merutgifter knyttet til å tilpasse tilbudet kravene i loven. Bevilgningsforslaget for det statlige tilskuddet for 2010 gir rom for videreføring av aktivitetsnivået fra 2009 med en statlig finansieringsandel på 80 prosent av driftsutgiftene. Vertskommunene sender søknad på vanlig måte. Det andre elementet er en tilleggsbevilgning på 64 mill. kroner for å tilpasse tilbudet til kravene som settes i loven, hvorav 19 mill. kroner av dette beløpet er en engangsbevilgning for 2010. Disse midlene skal fordeles etter søknad fra kommuner som finner det nødvendig med forbedringer og endringer i tilbudet for å tilfredsstille lovens krav. Ot.prp. nr. 96 (2008-2009) omtaler nærmere hvordan dette beløpet er beregnet og gir en oversikt over de utgiftsøkningene departementet regner som de mest aktuelle.

Retningslinjer for statstilskuddet i 2010 vil som vanlig komme i rundskriv Q-1. Søknadsprosedyrene vil så langt det passer tilsvare prosedyrene fra tidligere år. Departementet vil holde kommunene løpende orientert gjennom rundskriv og tar sikte på – i samarbeid med KS og Barne-, ungdoms, og familieetaten – å invitere alle kommunene til regionale konferanser om loven i løpet av vinteren.

KS-merknad

KS mener at den foreslåtte rammestyrte merbevilgningen trolig er for lav til å etablere krisesentertilbud i henhold til loven. Behovet for styrking av bevilgningen bør vurderes i forbindelse med RNB.

KS-merknad slutt

3.3 Helse- og omsorgsdepartementet

Samhandlingsreformen

St. meld. nr. 47 (2008- 2009), Samhandlingsreformen, ble lagt fram den 19. juni 2009. En økende aldrende befolkning, endringer i befolkningens helsetilstand og manglende helhetlig og systematisk oppfølging og behandling er hovedutfordringene som ligger til grunn for meldingen. Videre preges tjenestene av for liten innsats for å begrense og forebygge sykdom. Samhandlingsreformen skal sikre en framtidig helse- og omsorgstjeneste som både svarer på pasientens behov for koordinerte tjenester og på de store samfunnsøkonomiske utfordringene. Målet med samhandlingsreformen er bedre og mer koordinerte helse- og omsorgstjenester og en større innsats for å forebygge og begrense sykdom.

Samhandlingsreformen legger til grunn at den forventede behovsveksten i en samlet helse- og omsorgstjeneste i størst mulig grad må finne sin løsning i kommunene. Kommunene må rustes opp og gis insitamenter til å fremme god helse, øke den enkeltes mestringsevne, forhindre sykdomsutvikling og begrense innleggelse i sykehus. På denne bakgrunn skal alle tiltak på de kommunale tjenesteområdene understøtte samhandlingsreformens intensjoner og målsettinger, og sikre en vridning av ressursinnsatsen mot tiltak som vil bidra til mer koordinerte helse- og omsorgstjenester og en større innsats for å forebygge og begrense sykdom.

Samhandlingsreformens hovedstrategi omfatter både utbygging av det eksisterende kommunale tjenestetilbudet og utvikling og oppbygging av nye oppgaver og virksomhetstyper som forankres i kommunene. Innsatsen må settes inn på en slik måte at de eksisterende og grunnleggende helse- og omsorgsoppgavene ikke fortrenses eller blir nedprioritert av nye oppgaver. Styrking av de kommunale oppgavene bygger derfor videre på vedtatt politikk og langsiktig planarbeid på området. Arbeidet med Samhandlingsreformen må blant annet ses som en videreføring av St. meld. nr. 25 (2006- 2007), Mestring, muligheter og mening.

Samhandlingsreformen beskriver satsing på forebygging som en viktig del av en ny framtidig kommunerolle. Sentrale tiltak er en sterkere organisatorisk forankring av dette arbeidet i kommunene. Det er også behov for mer kunnskapsbasert og systematisk innsats i arbeidet. Regjeringen vil legge til rette for at en større andel av forventet vekst i helse- og omsorgstjenestens samlede inntekter skal komme i form av frie inntekter til kommunene. Innenfor denne veksten bør kommunene prioritere økt innsats innenfor forebyggende helsetjenester. Samhandlingsreformen legger opp til at kommunene får et medfinansieringsansvar for innleggelse i spesialisthelsetjenesten fra 2012. Dette vil være et viktig insitament for kommunene til å satse sterkere på forebygging.

For å sikre en langsiktig utvikling av framtidens kommunerolle foreslår regjeringen en styrking av midler til samhandling med 273 mill. kroner i 2010. Det er blant annet foreslått å bevilge 230 mill. kroner til forebyggende helsearbeid i kommunene (frie inntekter), samt 33 mill. kroner til forskning rettet mot samhandling.

I tillegg foreslås en videreføring av midler bevilget til samhandlingstiltak i 2009 (96 mill. kroner) til følgende tiltak:

- Utvikling av lokalmedisinske sentra og til tiltak for å utvikle samarbeid om andre oppgaver (ambulante team, lærings- og mestringstjenester i kommunal sektor og lignende), herunder modeller som omfatter psykisk helsearbeid og tilbud til rusmiddelavhengige (33 mill. kroner).
- Bidra til utvikling av organisatoriske forpliktende samhandlingsmodeller mellom kommune og spesialisthelsetjenesten for mennesker med langvarige og sammensatte behov for tjenester innen psykisk helse (50 mill. kroner).
- Ulike samhandlingsprosjekt for å bedre det helhetlige tjenestetilbudet til rusmiddelmissbrukere (5 mill. kroner).
- Forsøksordningen med aktivitetsbasert finansiering av sykestuene i Finmark og følge opp pilotsykehusprosjektet (8 mill. kroner).

Stortingsmeldingen drøfter de overordnede utviklingslinjer og rammene for en samhandlingsreform. Meldingen og Stortingets behandling av denne, vil gi grunnlaget for den konkrete innretningen av tiltak på de ulike utviklingsområdene. Helse- og omsorgsdepartementet vektlegger at implementeringen av reformen skal være et langsiktig planarbeid som preges av involverende og inkluderende prosesser med berørte aktører og brukergrupper og et helhetlig og koordinert gjennomførings- og oppfølgingsarbeid. Med forbehold om Stortingets behandling, legger departementet til grunn følgende milepæler for gjennomføring av reformen:

- Nasjonal helse- og omsorgsplan legges fram i 2010
- Lovproposisjon fremmes i 2010 og omfatter blant annet fremtidige kommunale oppgaver og ansvar, lovpålagt kontaktpunkt i tjenestene og forpliktende avtalesystem
- Iverksetting av ny finansieringsordning i 2012. Det foreslås at eventuelle oppgaver som skal overføres fra spesialisthelsetjenesten til kommunalt forvaltningsansvar koordineres med iverksettelse av de nye finansieringsordningene.

Det vises til St. meld. nr. 47 (2008- 2009), Samhandlingsreformen og til omtale på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett (programkategori 10.60).

KS vil være en sentral samarbeidsaktør i den videre oppfølgingen og konkretisering av meldingen og dens ulike hovedgrep. Ikke minst gjelder dette arbeidet med Nasjonal helse- og omsorgsplan og arbeidet med lovproposisjonen som begge skal fremlegges i 2010. I tråd med Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet mellom Helse- og omsorgsdepartementet og KS, vil KS blant annet bli trukket aktivt med i vurdering av modeller for kommunesamarbeid og finansiering i samhandlingsreformen.

Styrking av forebyggende helsetjenester og folkehelsearbeid

Helse- og omsorgsdepartementet anbefaler at kommunene i 2010 prioriterer å sikre det forebyggende arbeidet en tydelig organisatorisk plassering i kommunen og en god forankring i plan- og budsjettssystemene. Bedre oversikt over helse og påvirkningsfaktorer gir grunnlag for prioritering og evaluering av helsetjenester. Slik oversikt er også en forutsetning for at kommunens helsetjeneste kan bidra i kommunale planprosesser.

En sterkere innsats på forebyggende helsetjenester må tilpasses lokale behov i den enkelte kommune. Det kan være hensiktsmessig å starte innsatsen på noen få områder der man kan forvente raske resultater.

Kommunenes innsats vil bli fulgt opp fra statlig hold gjennom råd og veiledning, dokumentasjon av effektive tiltak, statistikk om helseforhold, regelverksendringer mv. Fylkeskommunene skal etter ny lov om fylkeskommuners oppgaver i folkehelsearbeidet understøtte kommunenes arbeid på dette området.

Ny folkehelselov trer i kraft 1. januar 2010 ved gjennomføringen av forvaltningsreformen, jf. Ot.prp. nr. 73 (2008-2009) Om lov om fylkeskommuners oppgaver i folkehelsearbeidet. Fylkeskommunene får ansvar for å ivareta folkehelse i egen tjenesteyting, forvaltning og planlegging og i regional utvikling. Fylkeskommunene får et lovpålagt ansvar for en pådriver- og samordningsfunksjon for det brede folkehelsearbeidet regionalt og lokalt med vekt på å understøtte

folkehelsearbeidet i kommunene. Denne funksjonen er så langt utført på frivillig basis gjennom satsingen på partnerskap for folkehelse. Fylkeskommunen får også et ansvar for å holde oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer med betydning for folkehelsearbeidet i fylket og i fylkets kommuner.

Folkehelseloven vil bidra til at bakenforliggende forhold som påvirker befolkningens helse og som kan bidra til en mer sosialt rettferdig fordeling av helse, blir underlagt politisk styring og vurderinger i lys av ulike lokale og regionale utfordringer og behov. Regional planstrategi som arena for forankring og prioriteringer ut fra lokale og regionale utfordringer og muligheter, vil gi grunnlag for forpliktende samarbeid eller partnerskap i gjennomføring. I tillegg framheves fylkeskommunenes veilederansvar etter plan- og bygningsloven overfor kommunene i rollen som både samfunnsutvikler og velferdsprodusent. Slik samfunns- og befolkningsrettet innsats vil være til understøttelse for og et nyttig supplement til samhandlingsreformen. Som oppfølging av ny folkehelselov foreslås 41,3 mill kroner fra kap 719, post 60 innlemmet i rammetilskuddet for fylkeskommunene.

Sentrale helsemyndigheter vil bidra med faglig støtte i implementeringen av loven, herunder legge til rette for et kunnskapsbasert folkehelsearbeid og arenaer for informasjons- og erfaringsutveksling, samt bidra med veiledning i utviklingsarbeid for bedre overvåking av helseforhold. Videre vil Helse- og omsorgsdepartementet i samråd med Miljøverndepartementet bidra med veiledning til planlegging etter plan- og bygningsloven basert på erfaringer fra bl.a. Helse i plan-prosjektet.

Loven åpner for å utvikle forskrifter for en evt. utvidet rolle innen helseovervåking, og økonomiske og administrative konsekvenser vil da bli utredet på vanlig måte. Loven er generell i sitt innhold. Ønsket fra mange av høringsinstansene, jf. ordinær høring, om en tydeligere og mer omfattende lov som også omhandler kommunenes folkehelseansvar, er så langt ikke fulgt opp fordi dette vil kreve en ny vurdering og ny høring. Departementet har varslet at det i oppfølgingen av St. meld. nr. 47 (2009-2010) Samhandlingsreformen vil arbeides med en nærmere vurdering og tydeliggjøring av både kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for folkehelse. Samhandlingsreformen bør bidra til å styrke det forebyggende helsearbeidet generelt, og fylkeskommunens ansvar, myndighet og oppgaver bør sees i det perspektivet.

Omsorgsplan 2015

Omsorgsplan 2015 skal sikre at samfunnet er rustet til å møte framtidens omsorgsutfordringer slik de er beskrevet i St.meld. nr. 25 (2005-2006), Mestring, muligheter og mening. Omsorgsutfordringene berører mange samfunnssektorer og helse- og omsorgstjenestenes samspill med både spesialisthelsetjeneste og sivilsamfunn.

Investeringsstilskudd for sykehjem og omsorgsboliger

Investeringsstilskudd til heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger ble innført i 2008. Tilskuddet skal stimulere kommunene til å fornye og øke tilbudet av plasser i sykehjem og omsorgsboliger for mennesker med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester uavhengig av beboerens alder, diagnose eller funksjonshemming. For å sikre en god fordeling og kontroll av ressursene er de 12 000 enhetene fordelt med en ramme for hvert fylke, og de årlige tilsagnsrammene fordeles mellom Husbankens regioner.

Tall fra Husbanken viser at det ved utgangen av juni 2009 har kommet søknader fra 168 kommuner med til sammen om lag 5700 enheter siden tilskuddets oppstart i 2008. Søknadene omfatter både nybygg, renovering/ ombygging og fellesareal knyttet til eksisterende omsorgsboliger, og søknadene kommer fra samtlige fylker. I 2008 ble det gitt tilsagn til 1140 heldøgns omsorgsplasser. Som et resultat av Regjeringens tiltakspakke ble tilsagnsrammen økt tilsvarende 2500 enheter. Første halvår 2009 har Husbanken gitt tilsagn til i alt 304 heldøgns omsorgsplasser. Husbanken legger til grunn at de resterende tilsagns for 2009 (2 200) vil bli fordelt innen utgangen av året.

Det foreslås å gi tilsagn til ytterligere 2500 enheter i 2010. Tilskuddet bevilges over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett. Det vises til nærmere omtale under kap. 586, post 64 Investeringstilskudd.

Regjeringen har som mål å gi tilskudd til 12 000 omsorgsplasser i perioden 2008-2015. Søknadsinngangen blir fulgt nøye og regjeringen vil løpende gjøre en vurdering av rammen som er gitt for ordningen og innfasingen av denne.

KS-merknad

Mange kommuner er i en vanskelig økonomisk situasjon, og har dermed ikke råd til å ta opp lån for å investere i nye plasser i sykehjem og omsorgsboliger. KS mener derfor investeringstilskuddet bør settes til minst 50%.

KS-merknad slutt

Rekruttering av helse- og omsorgspersonell

Regjeringen har et mål om å øke bemanningen i de kommunale omsorgstjenestene med 10 000 nye årsverk innen utgangen av 2009. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser en betydelig årsverksvekst i årene 2006, 2007 og 2008 på til sammen om lag 14 100 nye årsverk. Fra 2004 til 2008 har personellinnsatsen økt med om lag 12 500 årsverk.

KS har, basert på sitt personalsystem (PAI), anslått at veksten i perioden 2004-2008 er om lag 10 700 årsverk. KS baserer sine oversikter på personalregistre som viser utført arbeid. SSB rapporterer på avtalte årsverk, som omfatter fødselspermisjoner og legemeldt sykefravær, mens overtid og ekstravakter ikke registreres. Departementet legger til grunn resultatene for personellutviklingen slik Statistisk sentralbyrå har rapportert. Samlet sett vurderer departementet at målet om 10 000 nye årsverk var realisert allerede ved utgangen av 2008. KS konkluderer også med at regjeringens mål om 10 000 nye årsverk nå er oppnådd for perioden 2004-2008.

I perioden 2005-2008 har om lag 80 prosent av årsverksveksten bestått av personell med helse- og sosialutdanning. Det legemeldte sykefraværet har vært stabilt i perioden. Av årsverksveksten er om lag 4900 årsverk knyttet til økte stillingsbrøker. Den gjennomsnittlige stillingsandelen har i perioden 2005-2008 økt fra 68 prosent til 71,3 prosent

Som en del av Omsorgsplan 2015 anslås det på usikkert grunnlag at det er behov for ytterligere 12 000 årsverk i sykehjem, aktivitetstilbud og hjemmetjenester frem til 2015.

Kompetanseløftet 2015

Kompetanseløftet inneholder strategier og tiltak som skal bidra til å sikre tilstrekkelig, kompetent og stabil bemanning i omsorgstjenestene. Det foreslås en samlet bevilgning i 2010 på 258,9 mill. kroner til Kompetanseløftet 2015. Det er blant annet etablert en egen tilskuddsordning til fagskoleutdanning innenfor helse- og sosialfag. Fra 2010 vil tilskudd til fagskoleutdanningen utgjøre 75 mill. kroner. Tilskuddet skal ihht. Ot.prp. nr. 10 (2008-2009) Om lov om endringer i forvaltningslovgivningen mv. øremerkes i en avgrenset periode. Tidspunkt for innlemming av midlene ses i sammenheng med Omsorgsplan 2015. Forvaltningen av tilskuddet vil i tråd med forvaltningsreformen bli overført til fylkeskommunene 1. januar 2010. Helse- og omsorgsdepartementet vil i kontakt med KS og fylkeskommunene utforme et regelverk for hvordan tilskuddet skal forvaltes.

Det foreslås å øke bevilgningen til Kompetanseløftet 2015 med 16 mill. kroner. Midlene skal nyttes til en opplæringspakke innenfor ledelse og styrke kompetansen innenfor aktiv omsorg og ernæring.

Innenfor rammen av avtalen som er inngått om kvalitetsutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene vil KS bli informert om tiltakene i den varslede opplæringspakken, samt videreføre samarbeidet med Helsedirektoratet om utarbeidelse av undervisnings- og veiledningsmateriell, plan for etter- og videreutdanning o.a.

Demensplan 2015

Demensplan 2015 skal bidra til å styrke kvalitet, kompetanse og kapasitet i tjenestene til personer med demens og deres pårørende gjennom å bygge flere tilpassede botilbud, øke dagaktivitetstilbudet og sikre økt kunnskap og kompetanse.

Demensplanen skal bidra til å målrette omsorgsplanens mer generelle virkemidler. Tiltak som ble igangsatt i 2008 og 2009 videreføres i 2010. For å sikre økt fokus på kunnskaps- og kompetanseutvikling innen demensomsorgen foreslås det å styrke tilskuddet til Demensplan 2015 med 2 mill. kroner i 2010. Det foreslås en samlet bevilgning i 2010 på 25,5 mill. kroner til Demensplan 2015.

Nevroplan

Personer med nevrologiske lidelser har ofte behov for et langvarig og svært omfattende tjenestetilbud. Denne brukergruppen har hatt den sterkeste veksten i den kommunale omsorgstjenesten de siste årene, men har i motsetning til de andre større brukergruppene, ikke vært fokusert og omfattet av handlingsplaner eller reformer. Det foreslås å bevilge til sammen 10 mill. kroner til utvikling av en Nevroplan i 2010. Midlene skal først og fremst benyttes til tiltak for økt kunnskap og kompetanse blant pårørende og fagfolk, samt informasjonsarbeid. Nevroplanen vil på samme måte som regjeringens Demensplan 2015 bygge på de generelle økonomiske virkemidlene knyttet til kommuneøkonomi, fortsatt årsverksvekst i omsorgssektoren, Kompetanseløftet 2015 og Husbankens investeringstilskudd.

Verdighetsgaranti

Som en oppfølging av avtalen mellom regjeringspartiene, Kristelig Folkeparti og Venstre har departementet sendt på høring et forslag om endringer i kommunehelsetjenesteloven (khl) § 2-1 om rett til helsehjelp. Forslaget innebærer en presisering av begrepet nødvendig helsehjelp ved å fremheve verdighet som et

grunnleggende element i helsetjenesten. Det er samtidig lagt frem forslag om en ny forskrift hjemlet i khl § 1-3 femte ledd og sosialtjenesteloven (sstjl.) § 4-6 om en verdig eldreomsorg. Med dette vil eldres rettstilstand styrkes og dermed medføre et forsterket tjenestetilbud til denne brukergruppen.. De økonomiske konsekvensene av forslaget for enkeltkommuner vil avhenge av hvordan dagens tjenestetilbud er utformet i den enkelte kommune. Kommunene vil gjennom de frie inntektene bli kompensert for merkostnader som følger av forslagene i lov og forskrift. Det legges til grunn at veksten i kommunenes frie inntekter muliggjør dette. I tillegg videreføres satsingen på tiltakene i Omsorgsplan 2015. Helse- og omsorgsdepartementet vil vurdere når saken bør meldes opp som kostnadsberegningssak.

KS-merknad

KS understreker at kommunene i Norge har felles ambisjoner om god og verdig eldreomsorg. Det arbeides kontinuerlig med forbedringer. KS er en aktiv pådriver i dette arbeidet. KS stiller seg tvilende til om endringene i regelverket vil føre til en bedre eldreomsorg. KS anbefaler regjeringen å utsette forslaget inntil arbeidet med å utforme et mer helhetlig og hensiktsmessig lov- og regelverk innenfor helse- og sosialtjenesten er gjennomført. KS er overrasket over at ikke forslaget er drøftet med KS i forkant, og mener dette er i strid med kvalitetsavtalen regjeringen og KS har inngått. KS mener forslaget må kostnadsberegnes.

KS-merknad slutt

Omsorgsforskning

Gjennom Omsorgsplan 2015 prioriteres forskning på omsorg og eldres helse og levekår, med spesiell vekt på demens. For 2010 foreslås det å øke midlene til Norges forskningsråds program Helse- og omsorgstjenesteforskning med 10 mill. kroner. Disse midlene skal spesielt gå til kommunerrettede prosjekter i regi av de regionale sentrene for omsorgsforskning og samhandlingsforskning med utgangspunkt i kommunene.

Opptappingsplan for rusfeltet

Mennesker med rusmiddelavhengighet skal tilbys den hjelp, behandling og rehabilitering de har behov for. Samtidig skal det rusforebyggende arbeidet styrkes. Regjeringen foreslår derfor en bevilgningsøkning til opptappingsplanen for rusfeltet på 150 mill. kroner i 2010. Det foreslås å styrke bevilgningen til kommunale tjenester (kap. 763 post 61) med 59 mill. kroner. 2010 er siste år av Opptappingsplan for rusfeltet. Budsjettforslaget for 2010 legger til rette for at tilnærmet alle tiltakene i planen skal være igangsatt i løpet av 2010. Noen av tiltakene vil være fullført, andre vil kreve langsiktig oppfølging. Planen er nærmere omtalt under programkategori 10.10 og 10.60 (kap. 763) i Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Etter opptappingsplanens utløp i 2010 vil det fortsatt være behov for å utvikle tjenestene både i kommunene og i spesialisthelsetjenesten. Helse- og omsorgsdepartementet vil ta initiativ til en nærmere dialog med KS om erfaringene med dagens rusplan og den videre utviklingen av kommunens arbeid med å forebygge rusmiddelproblemer og yte tjenester til innbyggere med rusproblemer.

Kommunalt psykisk helsearbeid

Opptrappingsplanen for psykisk helse ble avsluttet i 2008. Midlene til kommunesektoren (ca. 3,5 mrd. kroner) ble i 2009 innlemmet i kommunenes frie inntekter. Evalueringen viser at Opptrappingsplanen har bidratt til å gi psykisk helsearbeid i kommunene et løft. De kvantitative målene i opptrappingsplanen er, eller er i ferd med å bli oppfylt.

De overordnede mål og verdigrunnlaget fra Opptrappingsplanen for psykisk helse ligger til grunn for regjeringens videre politikk. Tilrettelegging for selvstendighet, mestring av eget liv, tydelig brukerperspektiv, desentralisering, nærhet til tjenestene, kvalitet, arbeidsrettede tiltak og forebyggende arbeid er sentrale elementer i videre utvikling av tilbudet.

For å understøtte kommunene i utviklingen av psykisk helsearbeid foreslås å videreføre følgende tiltak i statsbudsjettet for 2010:

- Fylkesmannens rådgivere i psykisk helsearbeid som bidrar med veiledning, oppfølging og kartlegging av det kommunale tjenestetilbudet.
- Helsedirektoratet har utarbeidet faglige veiledere for psykisk helsearbeid i kommunene.
- Kvalitetsindikatorer videreutvikles.
- Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid for voksne i kommunene (NAPHA)
- Regionsentrene for barn og unges psykiske helse skal prioritere arbeid med kompetanse i kommunal sektor.
- Tverrfaglig videreutdanning for høyskoleutdannet personell i psykisk helsearbeid og psykososialt arbeid for barn og unge.

Helse- og omsorgsdepartementet vil bidra til at psykisk helsehjelp blir mer tilgjengelig i kommunene. I 2009 ble det opprettet et tilskudd på 20 mill. kr for utprøving av ulike modeller for psykologers arbeid i kommunene. Helsedirektoratet har mottatt over 80 søknader fra kommunene. For 2010 foreslås satsingen styrket med 10 mill. kroner, slik at det foreslås bevilget 30 mill. kroner til formålet.

Det vises til nærmere omtale under programkategori 10.60 (kap. 764) i Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Behandling i utlandet

Det er ved lov 19. juni 2009 nr. 72 vedtatt lovendringer som innebærer at pasienter skal få rett til refusjon av utgifter til helsehjelp i andre EØS-land etter regler fastsatt av departementet, jf. Ot.prp. nr. 92 (2008-2009) om Lov om endringer i folketrygdloven mv. (etablering av en ordning for refusjon av pasienters utgifter til helsehjelp i andre EØS-land). Hovedbestemmelsen om refusjonsordningen står i ny § 5-24a i folketrygdloven, og bestemmelser om dekning av utgifter er inntatt i kommunehelsetjenesteloven, tannhelsetjenesteloven og spesialisthelsetjenesteloven. Refusjonsordningen skal i første rekke omfatte helsehjelp utenfor sykehus. Den nærmere avgrensningen vil bli fastsatt i forskrift. Retten til refusjon vil gjelde helsehjelp som pasienten ville fått dekket (helt eller delvis) i Norge, og i hovedsak på de samme vilkår. Refusjonsordningen skal administreres av Helsedirektoratet eller den direktoratet delegerer oppgaven til. Refusjonsutgiftene skal belastes det forvaltningsnivå som ville blitt belastet med utgiftene til tilsvarende helsehjelp i Norge. Refusjonsutgiftene vil således bli fordelt mellom folketrygden, kommunene,

fylkeskommunene og de regionale helseforetakene. Det gis ikke aktivitetsbasert delfinansiering fra staten (bl.a. ISF-refusjon og stønad fra folketrygden) for helsehjelp som pasienter får refundert etter denne ordningen. Det forvaltningsnivå som har «sørge for»-ansvaret for den aktuelle tjenestetypen må derfor fullt ut dekke utgiftene innenfor basisbevilgningen, respektive de frie inntektene. Refusjonsordningen kan ikke tre i kraft før forskrift med nærmere regler er ferdigstilt, tidligst i løpet av 2010. Det foreslås samtidig å avvikle det særskilte tilskuddet til fysioterapi i utlandet som i dag finansieres over bidragsordningen. Se kap. 2790, post 70.

KS-merknad

KS mener det er urimelig å foreta en omlegging som innebærer reduserte utgifter for folketrygden og økte utgifter for kommunene, uten at kommunesektoren kompenseres for sine merkostnader. Forslaget innebærer også at staten overfører den finansielle risikoen knyttet til eventuelt økt bruk av ordningen over på kommunene. KS mener den nye refusjonsordningen må kostnadsberegnes.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra HOD

I Ot. prp. nr. 92 (2008-2009) er det omtalt at det er vanskelig å forutse hvor mange som vil benytte den nye ordningen for behandling i utlandet. Det er nærliggende å tro at den samlede bruken av helsetjenester (i Norge og andre EØS-land) ikke vil øke vesentlig som følge av lovforslaget, men at noen pasienter vil velge å motta behandling i utlandet istedenfor i Norge. Det understrekes at nordmenn som har flyttet til utlandet og som ikke er medlem av folketrygden, ikke har rett til refusjon.

Det framgår av lovproposisjonen at hvis omfanget av behandling i andre EØS-land viser seg å bli vesentlig annerledes enn lagt til grunn, vil andre finansieringsløsninger eventuelt bli vurdert. HOD vil følge med på utviklingen i den nye refusjonsordningen etter innføringen, og vil orientere KS inn mot konsultasjonene.

Svarmerknad fra HOD slutt

Influenza A (H1N1)

Helsemyndighetene følger situasjonen nøye, og vurderer løpende behovet for nye tiltak for å begrense smittespredning og for å sikre kapasiteten i sektoren. Helse- og omsorgsdepartementet vil ta initiativ til en evaluering av arbeidet.

Det er kommunene som har ansvaret for å organisere vaksinasjonen lokalt. Avhengig av hvor man bor, vil publikum møte ulike tilbud for vaksinasjon. Dette vil kunne gjenspeile seg i størrelsen på en eventuell egenbetaling. Prisen for vaksinasjon vil kunne variere avhengig av om vaksinasjonen skjer som massevaksinasjon i kommunal regi, på fastlegekontoret eller andre steder. Regjeringen har besluttet å oppheve maksimalsatsen for egenbetaling på 50 kroner per vaksinasjon for pandemi- og sesonginfluensa. Staten dekker de faktiske kostnadene for begge typer vaksiner, men den enkelte må selv dekke kostnadene for å få satt vaksinene.

3.4 Justis- og politidepartementet

Retts hjelp

Regjeringen la i april 2009 frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig retts hjelp, hvor utfordringene knyttet til retts hjelpsordningen er vurdert. Som ledd i arbeidet med å forbedre retts hjelpsordningen vurderer Regjeringen å etablere en ny førstelinjetjeneste i kommunene der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller retts hjelp uavhengig av sakstype. I tråd med tiltakene som ble vurdert i St.meld. nr. 26 (2008-2009) vil det bli satt i gang en forsøksordning i to fylker i 2010. Regjeringen foreslår derfor å bevilge 5 mill. kroner til forsøksordningen med førstelinjetjeneste retts hjelp. Det vurderes om førstelinjetjenesten i hovedsak kan etableres ved å benytte kommunenes infrastruktur og bygge videre på modellen med retts hjelp i offentlige servicekontorer.

Tilbakeføringsgaranti

Regjeringen har i St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn, omtalt innføring av en tilbakeføringsgaranti.

Tilbakeføringsgarantien innebærer at innsatte og straffedømte skal få bistand til å få utløst de rettighetene de allerede har som norske borgere, blant annet i forhold til utdanning, sosiale tjenester og helsetjenester. Samarbeidet med kommunene er en forutsetning for en vellykket tilbakeføring til samfunnet.

Regjeringen foreslår å bevilge om lag 17 mill. kroner i 2010 til opprettelse av ca. 37 nye stillinger i kriminalomsorgen til bedre tilbakeføring av innsatte og domfelte til samfunnet samt til ivaretagelse av sikkerheten for tilsatte og innsatte.

Forslaget om ny vergemålslov

Justisdepartementet har lagt frem proposisjonen om ny vergemålslov (Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) Om lov om vergemål (vergemålsloven), Prp. nr. 4 L (2009-2010) Ny vergemålslov). Lovforslaget vil erstatte umyndiggjørelsesloven fra 1898 og vergemålsloven fra 1927. Et viktig siktemål er å bedre ivareta retts sikkerheten og integriteten for personer under vergemål. Lovforslaget innebærer videre at oppgavene til dagens kommunale overformynderier overføres til fylkesmannsembetene. Ny vergemålslov planlegges ikke satt i kraft i 2010. Det blir derfor ingen endringer på vergemålsområdet i 2010. For nærmere omtale vises det til Ot.prp. nr. 110 (2008-2009).

3.5 Kommunal- og regionaldepartementet

Forvaltningsreformen – økonomisk opplegg fylkeskommuner

Forvaltningsreformen gjennomføres fra 1. januar 2010. Reformen innebærer en styrking av det regionale folkevalgte nivået ved at fylkeskommunene får tilført en rekke nye oppgaver. Den største enkeltoppgaven er overføring av ansvaret for øvrige riksveger med tilhørende ferjestrekninger. Fylkeskommunene får videre en stor eierandel i Innovasjon Norge og skal samarbeide om sju regionale forskningsfond. I tillegg vil fylkeskommunene få forvaltningsansvar innenfor bl.a. folkehelse, aquakultur, kunnskap (fagskoler), miljø og landbruk.

Kommuneproposisjonen 2010 inneholdt en omtale av det økonomiske opplegget for forvaltningsreformen. I tråd med signalene der foreslås det å tilføre fylkeskommunene samlet vel 7,6 mrd. kroner gjennom rammetilskudd og momskompensasjon i 2010. Denne økningen består av en flytting av knapt 6,5 mrd. kroner som ble benyttet på statlig side til de aktuelle oppgavene i 2009, samt en styrking av områdene med vel 1,1 mrd. kroner utover dette.

Av den samlede økningen er i underkant av 7,1 mrd. kroner knyttet til overføring av ansvaret for øvrige riksveger og riksvegferjer. I midlene til øvrige riksveger og riksvegferjer er regjeringens forslag om å styrke rammen til fylkesveger med 1 mrd. kroner utover dagens nivå inkludert. Fylkeskommunene kan søke om kompensasjon for utgifter til merverdiavgift knyttet til veginvesteringer. Bevilgningen til de nye samferdselsoppgavene er i budsjettforslaget derfor foreslått fordelt med i underkant av 5,7 mrd. kroner over kap. 572, post 60 Rammetilskudd til fylkeskommuner og 400 mill. kroner over kap. 1632, post 61 Kompensasjon merverdiavgift. Midlene til øvrige riksveger og riksvegferjer legges inn i rammetilskuddet til fylkeskommunene med særskilte fordelinger. Det vises til nærmere omtale i beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S for Kommunal- og regionaldepartementet (Grønt hefte). Der er fordelingsmodellene som ligger til grunn for forslaget til fylkesvise fordelinger mv. omtalt.

Forslaget til økonomisk opplegg inkluderer videre 117,5 mill. kroner til årsverkskostnader. 17,5 mill. kroner er midler som har vært brukt av statlige aktører i 2009 fordelt med 10,3 mill. kroner fra Fiskeri- og kystdepartementets område (Fiskeridirektoratet), 4,6 mill. kroner fra Miljøverndepartementets område (fylkesmannsembetene) og 2,6 mill. kroner fra Landbruks- og matdepartementets område (fylkesmannsembetene). Regjeringen vurderer at fylkeskommunene vil få merkostnader til årsverk utover de midlene som overføres fra statlige aktører. Dette gjelder på områdene til Fiskeri- og kystdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Miljøverndepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet. Det foreslås derfor å øke fylkeskommunenes rammetilskudd med 100 mill. kroner til inndekning av slike merkostnader.

Som varslet i Kommuneproposisjonen 2010 vil enkelte oppgaver bli finansiert gjennom øremerkede tilskudd. Øremerkede tilskudd med relevans for forvaltningsreformen inkluderer bl.a. en ny rentekompensasjonsordning for fylkesveier, midler til rassikring, tilskudd til regionale forskningsfond, helse- og sosialfagskoler og enkelte tilskudd på Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementets budsjetter.

Se også omtaler under Kunnskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet, Kultur- og kirke departementet, Miljøverndepartementet, Fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Ressurskrevende tjenester

Kommunene får i 2009 kompensert 85 prosent av netto lønnsutgifter utover innslagspunktet på kroner 835 000 i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. Det ble utbetalt 3 998 mill. kroner. Dette er en nominell økning på 1 030 mill. kroner sammenlignet med tilskuddet for 2008. I 2009 var det 5 299 ressurskrevende tjenestemottakere som var omfattet av ordningen. Dette er en økning

på 794 tjenestemottakere eller 17,6 prosent i forhold til 2008. I tillegg økte utgiftene utover innslagspunktet per tjenestemottaker nominelt med 14,6 prosent

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen for 2010 med i underkant av 1,1 mrd. kroner i forhold til Saldert budsjett 2009. På bakgrunn av relativt høy vekst de siste årene, er det i anslått bevilgningsbehov lagt til grunn en økning i antall tjenestemottakere på 8,1 prosent og en reell vekst i utgifter per tjenestemottaker på 3,9 prosent i 2010. I tillegg foreslår Regjeringen enkelte justeringer i ordningen. Kompensasjonsgraden foreslås redusert fra 85 prosent i 2009 til 80 prosent i 2010. Innslagspunktet foreslås justert opp med 3,6 prosent, til kroner 865 000. Dette er noe mer enn anslått prisvekst. Forslaget må sees i sammenheng med den sterke utgiftsveksten i ordningen de siste årene. Siden kommunene fører regnskap etter andre prinsipper enn staten, vil endringer i utgiftsanslagene for ordningen i statsbudsjettet for 2010 få virkning på kommunenes budsjetter allerede fra 2009.

Kommunal- og regionaldepartementet vil vurdere om det er behov for å foreta eventuelle justeringer i utformingen av ordningen, bl.a. ved å gjennomføre en utredning om de bakenforliggende årsakene til den sterke utgiftsøkningen i ordningen. Dette kan gi bedre grunnlag for budsjettering av tilskuddet og for å vurdere eventuelle tiltak for å få bedre kontroll med utgiftene til ordningen.

KS-merknad

KS ser det som uheldig å svekke denne tilskuddsordningen. Det er uheldig at den foreslåtte innstramningen får tilbakevirkende kraft ved at kommunene må endre både budsjettet og regnskapet for 2009. Det oppleves som et tillitsbrudd fra staten, når tilskuddsreglene endres midt i budsjettåret. Inntektsbortfallet kan også gi et svekket tjenestetilbud overfor målgruppen i enkelte kommuner. Det er også underlig at dette gjøres før årsakene til utgiftsøkningen er gjennomgått. KS vil g bidra i en slik gjennomgang.

I tillegg til den omtalte innstramningen, er det sendt ut en presisering fra Helsedirektoratet om at bl.a. reisetid ikke kan anses som en direkte lønnsutgift, som skal hensyntas ved utmålingen av tilskuddet. KS har fått tilbakemelding fra flere kommuner om at denne tolkningen vil slå negativt ut for kommuner med lang reisetid. Det vil også favorisere tjenestetilbud i institusjoner og lignende fremfor hjemmebaserte tilbud. KS stiller spørsmål ved om disse virkningene i så fall er tilsiktet fra Kommunal- og regionaldepartementets og Stortingets side.

KS-merknad slutt

Svarmerknad Kommunal- og regionaldepartementet

Det har aldri vært meningen at kommunene skal få refundert utgifter til reise, rapportskrivning, møter eller andre administrative funksjoner. De utgiftene som kan søkes refundert er utgifter knyttet til den direkte tjenesteytingen overfor mottakerne av ressurskrevende tjenester. Dette kommer til uttrykk ved at det skal være enkeltvedtak hjemlet i sosialtjenesteloven eller kommunehelsetjenesteloven om omfanget av tjenester. Vedtaket om tjenesteomfanget skal være angitt som den tid mottakere faktisk mottar tjenester. Dette skal korrespondere med den ressursinnsatsen som

rapporteres inn i kolonnen for ressursinnsats. Regelverket for dette har ligget fast siden 2004. Kommunal- og regionaldepartementet skal nå undersøke de bakenforliggende årsakene til utgiftsveksten knyttet til tilskuddet. Det er i denne sammenheng satt ut et utredningsprosjekt som skal gjennomføres av Først og Høverstad i løpet av vinteren.

Svarmerknad Kommunal- og regionaldepartementet slutt

Omlagging av bostøtten

Ny bostøtte ble iverksatt i 1. juli 2009.

Etter tildelingen i september har rundt 10 000 nye husstander kommet inn under ordningen, og vel 107 000 husstander mottok bostøtte den måneden. På sikt er det antatt at 50 000 nye husstander vil komme inn under ordningen.

Iverksettingen av ny bostøtte har gått meget bra, og opptaket av nye mottakere er som forventet. Det har vært gjort et en god innsats i Husbanken og i kommunene for å få ordningen på plass. Kommunene og staten vil fortsette det gode samarbeidet med å informere og hjelpe mulige mottakere å søke om bostøtte.

Ny bostøtte er finansiert med rundt 30 % gjennom et trekk i kommunenes frie inntekter. Det under forutsetning om at kommuner som aktivt tok i bruk den nye bostøtten ville få en tilsvarende innsparing på sine budsjetter, blant annet gjennom reduserte utgifter til sosialhjelp og kommunal bostøtte. I statsbudsjettet for 2010 er det varslet en første evaluering av omleggingen til ny bostøtte i 2010.

KS merknad

KS er positiv til den nye bostøtten som ble iverksatt 1. juli 2009. Husbanken og kommunene har gjort en betydelig innsats i forbindelsen med innføringen av den nye bostøtteordningen sommeren 2009. KS har inntrykk av at kommunene er flinke til både å informere og å hjelpe mulige mottakere til å søke om den statlige bostøtten.

KS har merket seg at staten nå har utarbeidet veiledningsverktøy for kommuner som ønsker å bygge kommunale utleieboliger og at man i dette veiledningsverktøyet viser at bostøtten i tillegg til investeringstilskuddet for kommunale utleieboliger kan være med på å sikre at det er økonomisk mulig for kommunene å investere i nye kommunale utleieboliger. KS er glad for at staten i økende grad ser at det er behov for at investeringstilskudd for bygging av kommunale utleieboliger ofte må settes til mer enn 20 % for at kommunene skal være i stand til å realisere bygging av nye kommunale utleieboliger også i tilfeller der beboerne i hele eller deler av sin leietid mottar statlig bostøtte.

Utvidelsen av den statlige bostøtten ble delvis finansiert ved at staten trakk inn 90 mill kroner fra kommunenes frie inntekter i 2009 og for 2010 trekker man inn ytterligere 150 mill kroner. Begrunnelsen for dette er at staten legger til grunn at kommunene får redusert sine utgifter til sosialhjelp og kommunal bostøtte som en følge av endringene i bostøtten. På bakgrunn av tilbakemeldinger fra enkeltkommuner er KS usikker på om kommunene vil få en så stor besparelse i sosialhjelp og kommunal bostøtte som forutsatt for såvel 2009 som 2010.

KS merknad slutt.

3.6 Kunnskapsdepartementet

Barnehager

Regjeringen vil at alle barn skal få et barnehagetilbud med høy kvalitet til lav pris. I statsbudsjettet for 2010 er det foreslått å bevilge totalt 26,8 mrd. kroner til barnehagesektoren. Dette er en nominell vekst på om lag 2,5 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett for 2009.

Kvalitet i barnehagen

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 35 mill. kroner til kvalitetsfremmende tiltak i barnehagene i 2010. Det er bl.a. foreslått å styrke lederkompetansen til barnehagestyrene gjennom å innføre videreutdanning i ledelse for styrene. Regjeringen vil også styrke satsingen på studiet Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen (PUB-studiet).

Nominell videreføring av maksimalprisen for en barnehageplass

Maksimalprisen for en barnehageplass foreslås i 2010 videreført på samme nominelle nivå som i 2009. Foreldrebetalingen for et ordinært heltidstilbud vil dermed maksimalt utgjøre kroner 2 330 per måned og kroner 25 630 per år. Det er foreslått å bevilge brutto om lag 204 mill. kroner til kompensasjon for barnehagenes inntektsbortfall som følge av den reelle reduksjonen i foreldrebetalingen.

Likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager

Regjeringen tar sikte på å oppnå likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager gjennom en opptrappingsplan over en periode på inntil fem år. I statsbudsjettet for 2010 er det foreslått å bevilge 82 mill. kroner for å starte opptrappingen fra 1. august 2010.

Utbygging av nye plasser

I statsbudsjettet for 2010 er det lagt til rette for utbygging av om lag 7 200 heltidsplasser, noe som er forventet å gi rom for 5 500 flere barn i barnehage. Måltallet tilsvarer forventet økning i etterspørselen ved å redusere maksimalprisen, og forventet økning i barnehageutbyggingen som følge av befolkningsvekst. Regjeringen foreslår å bevilge 463,5 mill. kroner til utbygging og drift av nye barnehageplasser i 2010. Budsjettforslaget legger økonomisk til rette for at om lag 277 000 barn skal ha et barnehagetilbud ved utgangen av 2010. Kunnskapsdepartementet vil komme tilbake til eventuelle oppdaterte anslag og bevilgningsbehov for utbygging av nye barnehageplasser i 2010.

Merknad fra KS:

Regjeringen har i statsbudsjettet ikke foreslått bevilgninger som reduserer underfinansieringen av barnehagereformen.

I referatet fra årets tredje konsultasjonsmøte heter det at:

Partene konkluderte med at det er uenighet både knyttet til forståelsen av barnehageforliket og fortsatt uenighet om størrelsen på økt kommunal egenfinansiering etter 2003. Eventuell kompensasjon knyttet til økt egenfinansiering er et budsjettspørsmål. Staten tok KS' merknad til orientering og vil vurdere saken i forbindelse med statsbudsjettet for 2010.

I Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon har man ikke omtalt KS' uenighet med regjeringen - og krav om 1,5 mrd. kroner i styrket statlig finansiering. Det er tatt inn følgende tekst om kommunenes egenfinansiering av reformen:

KOSTRA-tal syner at netto driftsutgifter til barnehagar i kommunane har auka nominelt med 57,5 prosent, eller vel 1,9 mrd. kroner, frå 2003 til 2008. Staten og KS har gjennom konsultasjonsordninga ført ein dialog om årsakene til utviklinga i eigenfinansieringa til kommunane. Medan mange kommunar har auka eigenfinansieringa, har andre redusert bruken av frie inntekter på barnehagar. Reduksjon i eigenfinansieringa er i strid med vilkåra for tildeling av skjønnsmidlar. Departementet vil derfor følgje opp dette overfor kommunane.

KS er meget utilfreds med regjeringens standpunkt, og har i brev av 22. oktober 2009 til partigruppene på Stortinget bedt om at gjennomføringen av barnehageforliket som forutsatt blir fullfinansiert fra statens side.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra KD

Regjeringen har lagt fram et budsjettforslag som legger til rette for økt kvalitet i barnehagene, redusert foreldrebetaling, utbygging av flere barnehageplasser og økt grad av økonomisk likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager. Samlet er bevilgningene foreslått økt med om lag 2,5 mrd. kroner nominelt i forhold til saldert budsjett 2009.

KD er kjent med at flere kommuner gir tilskudd til ikke-kommunale barnehager utover minimumsforpliktelsen i regelverket. Regjeringen har for 2010 foreslått å øke bevilgningene til likeverdig behandling med 82 mill. kroner. Dette vil bidra til at kommuner som allerede yter tilskudd utover dagens minimumsnivå vil kunne redusere bruken av frie inntekter på dette området.

KD understreker at det er viktig med et godt tillitsforhold mellom kommunesektoren og staten i forbindelse med innlemmingen av de øremerkede tilskuddene på barnehagefeltet. Det vil derfor være viktig med en god dialog med KS om denne prosessen, herunder om muligheter og utfordringer knyttet til innlemmingen.

KD viser for øvrig til omtalen av denne saken under punkt 4.2 hvor det framgår at eventuelle spørsmål om endret bevilgning til kommunene vurderes i forbindelse med de årlige budsjetter.

Svarmerknad fra KD slutt

Grunnopplæringen

Innspill fra KS

KS har fått en rekke henvendelser fra kommuner og fylkeskommuner som uttrykker misnøye med det nye gjeldende systemet for videreutdanning av lærere. Erfaringene det første året viser at det ikke fungerer så godt som ønsket. KS mener derfor at det er

behov for noen justeringer som bl.a. innebærer en sterkere regional forankring. KS ber om et eget møte med kunnskapsministeren om dette.

KS-innspill slutt

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet

KD tar med seg innspillet og vil komme tilbake til KS og andre parter om denne saken.

KD merknad slutt

Innspill fra KS – Grunnskolebarn i asylmottak

Vertskommuner for asylmottak er pålagt å gi grunnskolebarn undervisning etter opplæringsloven § 2-1 og § 2-8. Fra 2003 ble tilskuddsordningen utvidet til å omfatte asylsøkere 16-18 år som ikke har utdanning tilsvarende grunnskole.

Det er ikke foretatt noen endringer av kompensasjon til undervisning for barn i asylmottak. Tilskuddet er foreslått økt fra 66 774 pr elev pr år til 68 911. For barn i omsorgssentre er satsene 149 958. Tilskuddet skal i tillegg til undervisning dekke særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring og morsmålsundervisning. Satsen er langt lavere enn hva en gjennomsnittlig plass i grunnskolen utgjør. Det gis ingen kompensasjon for spesialundervisning. Mange kommuner har stor utgifter til undervisning av barn i asylmottak pga manglende finansiering. Barn i asylmottak og barn i omsorgssentre har samme behov for undervisning. Satsene for grunnskolebarn i asylmottak må derfor økes til samme nivå. KS har ved flere anledninger tatt opp dette.

Innspill fra KS slutt.

Svarmerknad KD

I 2009-budsjettet er satsen for opplæring i omsorgssenter økt til 145 308 kroner. Denne økningen er videreført i forslaget til budsjett for 2010 og satsen er satt til 149 958 kroner. KD er kjent med problemstillingen om at satsen til opplæring i asylmottak ikke dekker kommunenes utgifter til opplæring fullt ut, og tar med seg innspillet fra KS.

Svarmerknad KD slutt

Utvidet timetall og gratis leksehjelp

Det foreslås å utvide timetallet på 1. til 7. trinn med 1 uketime med virkning fra 1. august 2010. Den ekstra undervisningstimen skal brukes til opplæring i de fagene som skoleeier lokalt mener er mest tilrådelig ut fra lokale forhold. Det foreslås å legge inn 62,1 mill. kroner i kompensasjon til kommunene for dette tiltaket.

I tillegg foreslås det å innføre tilbud om 8 timer gratis leksehjelp per uke for 1. til 4. trinn med virkning fra 1. august 2010. Kommunene kompenseres med 173,7 mill.

kroner for dette tiltaket. Samlet for begge tiltakene foreslås det dermed å legge 235,8 mill. kroner inn i rammetilskuddet til kommunene.

Økt fullføring i videregående opplæring

Regjeringen foreslår å bevilge til sammen 58 mill. kroner til økt fullføring i videregående opplæring. Midlene skal benyttes til tettere oppfølging av elever med svake resultater, utprøving av nytt praktisk fag på ungdomstrinnet og utviklingsarbeid for bedre oppfølging av ungdom utenfor opplæring. Av de foreslåtte midlene skal 5 mill. kroner brukes til utvikling av opplæringsmodeller for voksne arbeidssøkere som ikke har fullført videregående opplæring. Dette skal skje i samarbeid med utvalgte fylkeskommuner og NAV.

Økt tilskudd til lærebedrifter

Regjeringen vil videreføre det midlertidige tiltaket i tiltakspakken med økt tilskudd til lærebedrifter og foreslår å bevilge 190 mill. kroner til dette gjennom rammeoverføringene til fylkeskommunene i 2010. Tilskuddet skal kunne brukes fleksibelt avhengig av lokal næringsstruktur og økonomisk situasjon. Det åpnes derfor for at dette tillegget til det ordinære tilskuddet til lærebedrifter i 2010 både kan bli brukt til å stimulere enkeltbransjer eller enkeltbedrifter som har konjunkturproblemer til å videreføre eksisterende lærekontrakter og til å stimulere nye bedrifter til å ta inn lærlinger. Regjeringen vil også videreføre økningen i bevilgningen til lærlinger med særskilte behov med 10 mill. kroner i 2010.

Midler til kulturskoler/kulturaktiviteter i skolen

For å bidra til at flere elever skal få et kulturtilbud, er det gjennom Kulturløftet II foreslått å bevilge 40 mill. kroner som et øremerket tilskudd til kulturskoler/kulturaktiviteter i skolen. En del av midlene skal benyttes til forsøk hvor kommuner og organisasjoner skal kunne søke midler for å legge til rette for et mangfoldig kulturtilbud/kulturskoletilbud for elever på 1.-4. trinn. Forsøkene må ses i sammenheng med den kulturelle skolesekken. Videre skal kommuner, aktuelle organisasjoner og institusjoner kunne søke om midler til utvikling av ulike prosjekt. Målet her er å stimulere tiltak som medvirker til kvalitetsutvikling av kulturtilbudet/kulturskoletilbudet til barn og unge. Dette kan for eksempel være forsøk med nye uttrykksformer, ny organisering av kulturaktiviteter og nye former for samarbeid med lokale kulturkrefter og kulturorganisasjoner.

Videreføring av rentekompensasjonsordningen

I 2009 ble det innført en ny åtteårig rentekompensasjonsordning for rehabilitering av skoleanlegg med en ramme på 15 mrd. kroner. I 2010 foreslås det å fase inn ytterligere 2 mill. kroner av rammen. I 2010 vil det bli gjort endringer i regelverket for ordningen slik at kommuner og fylkeskommuner innenfor de tildelte rammene, kan søke om rentekompensasjon til rehabilitering av skolebygg på vegne av private skoler med rett til tilskudd.

To timer fysisk aktivitet

I budsjettet for 2009 ble det innført totalt 2 uketimer til fysisk aktivitet for elever på 5. – 7. trinn. I budsjettet for 2010 foreslår regjeringen å kompensere kommunene for helårseffekten av tiltaket med 69 mill. kroner.

Tidlig innsats på 1. til 4. trinn

I budsjettet for 2009 ble det innført plikt til tidlig innsats i norsk/ samisk og matematikk for elever på 1. – 4. trinn. I budsjettet for 2010 foreslår regjeringen å kompensere kommunene for helårseffekten av tiltaket med 621 mill. kroner.

Gratis læremidler

Ordningen med gratis læremidler i videregående opplæring ble gradvis innført f.o.m. 2007. Fra 2010, dvs. når ordningen med gratis læremidler er innført for alle trinn, foreslås det at kompensasjonen til skoleeier dekker normale utskiftningskostnader. Det legges til grunn at læremidlene har en levetid på tre år. I budsjettet for 2010 foreslår regjeringen å kompensere fylkeskommunene med 308 mill. kroner.

Senter for IKT i utdanningen

UNINETT ABC, Utdanning.no og ITU forsknings- og kompetansenettverk for IT blir samlet i et nytt senter for IKT i utdanninga. Senteret vil ha kontor i Tromsø og Oslo, med hovedkontor i Tromsø, og det blir etablert og satt i drift i 2010. Målgruppa er i hovedsak grunnopplæringen og barnehagesektoren, samt lærerutdanningen. Senteret skal bidra til å realisere og utvikle regjeringens politikk på feltet og skal samarbeide med relevante offentlige og private virksomheter. Senteret skal være en brobygger og et nav for samarbeid om IKT i og for utdanninga.

Fagskoler

I forbindelse med forvaltningsreformen vil drifts- og finansieringsansvaret for fagskoler overføres til fylkeskommunene fra 1. januar 2010. Flyttingen innebærer at tilskuddet til fagskoleutdanning blir lagt inn i rammetilskuddet til fylkeskommunene. Se egen omtale av tilskuddet til fagskoleutdanning innenfor helse og sosial under Kompetanseløftet i kap 3.3.

Regjeringen foreslår å videreføre den økte bevilgningen til flere studieplasser i fagskolene fra revidert nasjonalbudsjett 2009 med en helårseffekt på 30,4 mill. kroner i 2010. Totalt vil 389 mill. kroner blir innlemmet i rammetilskuddet til fylkeskommunene. Midlene vil bli fordelt som en særskilt fordeling til fylkeskommunene basert på studenttall i 2008. Fra og med 2011 vil midlene bli fordelt etter inntektssystemets kostnadsnøkkel.

Fylkeskommunene får ansvar for at fagskoletilbudet tar hensyn til lokalt, regionalt og nasjonalt kompetansebehov. Kunnskapsdepartementet vil fremdeles føre tilsyn med at fagskoleloven blir fulgt og ha ansvar for å utvikle fagskolepolitikken videre. I Kommuneproposisjonen for 2011 vil departementet komme tilbake til hvordan fagskolestudentene fremdeles skal kunne være mobile over fylkesgrensene. Departementet vil ha en dialog med KS om dette. Det vises også til omtale i kap. 4.8.

KS-merknad

KS viser til at den foreslåtte finansieringen av fagskolene ikke vil være noen garanti for gratis studieplasser. KS er videre forundret over at finansieringen av fagskoletilbud innen helse- og omsorg ikke overføres til fylkeskommunenes rammetilskudd, men øremerkes.

KS-merknad slutt

Regionale forskningsfond

De regionale forskningsfondene ble opprettet 1. januar 2009 med en fondskapital på 6 mrd. kr. Avkastningen vil i 2010 være på 212,4 mill. kr og står til disposisjon fra 1. januar 2010. Kunnskapsdepartementet har forvaltnings- og budsjettansvaret for de regionale forskningsfondene, og midlene blir fordelt til vertsfylkeskommunen i hver av de syv fondsregionene. Fylkeskommunene skal oppnevne styrer for de regionale forskningsfondene. Fondstyrene har ansvar for å lyse ut og tildele FoU-midler i henhold til "Retningslinjer for regionale forskningsfond". Retningslinjene fastsettes av Kunnskapsdepartementet.

Fondene skal styrke forskningsevnen gjennom regional forskning og innovasjon og vil støtte FoU-prosjekter initierte av både offentlige og private virksomheter og forskningsmiljø. Formålet med fondene er videre å bidra til langsiktig, grunnleggende kompetansebygging i relevante forskningsmiljø og slik medvirke til økt kvalitet i forskningen. Fondene kan finansiere næringsrettet forskning, langsiktig grunnleggende forskning og forskning for offentlig sektor.

KS-merknad

KS vil peke på at avkastningen på fondskapitalen for regionale forskningsfond et blitt lavere enn forventet. Den årlige avkastningen ble stipulert til 285 mill. kroner. Ved opprettelsen av fondet på nyåret 2009 hadde renten sunket og den reelle avkastningen er 212 mill. kroner. Etter intensjonen med ordningen bør fondskapitalen økes slik at avkastningen blir som forutsatt.

KS-merknad slutt

Svarmerknad KD

KD viser til at ordningen med regionale forskningsfond er et nytt tiltak som i sin helhet finansieres med friske midler. Ved fondsfinansiering vil avkastningen av fondet være avhengig av renten. I september 2009 ble avkastningen per år anslått til 285 mill. kroner fra og med 2010. Som følge av nedgang i rentenivået, er fondsavkastningen 212, 4 mill kroner i 2010.

Svarmerknad KD slutt

3.7 Landbruks- og matdepartementet

Forvaltningsreformen

I forbindelse med forvaltningsreformen vil fylkeskommunene få en viktigere rolle som regional utviklingsaktør på landbruks- og matområdet, og et medansvar for gjennomføringen av landbruks- og matpolitikken. Oppgavene vil hovedsakelig være knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving innen landbruksnæringen, samt enkelte oppgaver innenfor næringsutvikling, klima og samfunnsplanlegging.

Oppgaveendringene legger til rette for å styrke regionale folkevalgte engasjement i landbrukspolitikken. Fylkeskommunene får myndighet til å avgi uttalelser i landbrukspolitiske saker, og mulighet til å gi innspill til Landbruks- og matdepartementet til det årlige jordbruksoppgjøret. Samarbeidet i det regionale partnerskapet blir viktig for gjennomføring av landbruks- og matpolitikken. Oppgavene på området blir finansiert gjennom inntektssystemet til fylkeskommunene. Til styrking av arbeidet med rekruttering, likestilling og kompetanseheving på landbruksområdet får fylkeskommunene ansvar for en tilskuddsordning på til sammen 20 mill. kroner over Landbruks- og matdepartementets budsjettkapittel 1150, post 50.

Ny avtale på landbruksområdet.

Regjeringen og KS går inn for en videreføring av samarbeidsavtalen mellom LMD og KS som vil avløse dagens avtale, og tre i kraft fra 1. januar 2010. Den nye avtalen er en 3-årig avtale og vil gjelde ut året 2012. Avtalen ligger som vedlegg b. Avtalen vil bli signert den 9. november.

Samarbeidet skal bidra til fortsatt å øke forståelsen for viktigheten av at kommunesektoren har en aktiv tilnærming til landbruksområdet og en sterkere kopling mellom landbrukssektoren og annet nærings- og samfunnsutviklingsarbeid. Samarbeidet skal underbygge kommunesektorens eksisterende ansvar og roller på området. Fokusområdene klima og miljø, bosetting og næringsutvikling knytt til landbrukets ressurser, tar utgangspunkt i de overordna målsettingene og rammene som er trukket opp i sentrale Stortingsdokumenter på Landbruks- og matdepartementets område samt KS sin langtidsstrategi 2008-2012. Gjennom samarbeidsavtalen vil det være koplinger til prosjekter som Lokalsamfunnsutvikling i kommunene (LUK), Kommunene som førstelinje for næringsutvikling og samarbeidsavtalen mellom MD og KS om "Livskraftige kommuner".

3.8 Miljøverndepartementet

Forvaltningsreformen

På Miljøverndepartementets område overføres ansvaret som vannregionmyndighet, ansvaret for de fleste regionale oppgavene på friluftsliv og det regionale ansvaret for høstbare arter. Ansvaret for deler av de statlige tilskuddsordningene til vilt og friluftsliv overføres også. De nye oppgavene er foreslått finansiert over rammetilskuddet til fylkeskommunene, jf. avsnittet om Forvaltningsreformen - økonomisk opplegg fylkeskommuner under Kommunal- og regionaldepartementet. I tillegg får fylkeskommunene midler fra Direktoratet for Naturforvaltning til oppgavene etter vannforskriften.

Naturarven som grunnlag for verdiskaping

Satsingen på verdiskaping i forbindelse med natur- og verneområder fortsetter. Det er etablert et verdiskapingsprogram på naturmangfoldsområdet i 2009, og Regjeringen foreslår en ny tilskuddsordning på Miljøverndepartementets budsjett på 10 mill. kroner i 2010. Det foreslås i tillegg å øke bevilgningen til verdiskapingsprogrammet for naturarven over KRDs budsjett med 5 mill. kroner, fra 5 mill. kroner til om lag 10 mill. kroner. Dette fører den samlede bevilgningen på verdiskaping knyttet til naturarven opp til 36 mill. kroner inklusive økning til samme formål over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Oppfølging av naturmangfoldloven

Til oppfølging av den nye naturmangfoldloven foreslår Regjeringen blant annet 10 mill. kroner til en ny tilskuddsordning for utvalgte naturtyper. Når utvalgte naturtyper er på plass, vil kommunene få hovedansvaret for å forvalte disse gjennom plan- og bygningsloven. Det er i tillegg lagt inn en bevilgning på 8 mill. kroner for å styrke kompetansen i kommunene om naturmangfoldloven.

Ny plan- og bygningslov

Den nye plandelen i plan- og bygningsloven gir kommunene økt mulighet til å bruke arealplanlegging til å fremme miljøsinn og en bærekraftig utvikling. Regjeringen ønsker å styrke kunnskapen om mulighetene i den nye loven og foreslår 7 mill. kroner til tiltak på dette området i 2010.

Klima og Framtidens byer

Regjeringen foreslår å øke budsjettet for Framtidens byer med 10 mill. kroner til 35 mill. kroner i 2010. Programmet Framtidens byer arbeider med å redusere klimagassutslippene og bedre bymiljøet i de 13 største byene i Norge. Arbeidet involverer stadig flere samarbeidspartnere innenfor offentlig og privat sektor.

3.9 Finansdepartementet

Eiendomsskatt i sjøområdet

Eiendomsskattelova har i dag ingen særlig regulering av hvor langt ut i sjøområdet kommunene kan skrive ut eiendomsskatt, og spørsmålet må etter gjeldende rett anses som uavklart. I statsbudsjettet for 2009 ble det derfor varslet at Finansdepartementet ville sende på høring et forslag for å avklare eiendomsskattelovas virkeområde i sjøterritoriet. Grensen ble foreslått trukket ved grunnlinjene. Grunnlinjene utgjør rette linjer mellom de ytterste skjær ved lavvann, tvers over fjordmunninger.

Forslaget ble sendt på høring 20. oktober 2008, med høringsfrist 2. desember 2008. Næringsorganisasjonene som representerer foretak som har rørledninger, kabler mv. i sjøområdet, og selskap som driver næringsvirksomhet i sjøområdet, har under høringen stilt seg bak forslaget om at grensen for eiendomsskatt i sjøområdet trekkes ved grunnlinjene. De fleste kommunene, samt KS, var kritiske til forslaget.

I høringen har det ikke framkommet nye momenter som tilsier justering av forslaget. I samsvar med høringsforslaget foreslår derfor Regjeringen i statsbudsjettet for 2010 at grensen for utskriving av eiendomsskatt i sjøområdet trekkes ved grunnlinjene. Forslaget vil legge til rette for en likeartet praksis som vil gi forutberegnelighet for skattyterne, sikre at eiendomsskatteobjektene i sjøområdet har en kommunal tilknytning og gi en klar lovhjemmel for de kommunene som skriver ut eiendomsskatt i sjøområdet.

Lovendringen foreslås trådt i kraft med virkning fra og med skatteåret 2010. Regjeringen foreslår videre en overgangsregel for kommuner som for skatteåret 2009 skrev ut eiendomsskatt på anlegg og installasjoner i sjøområdet mellom grunnlinjene og territorialgrensen. Overgangsregelen gir en gradvis nedtrapping av den

eiendomsskatten kommunene har skrevet ut i slike områder, slik at den er utfaset i 2012.

KS-merknad

KS er sterkt uenig i Finansdepartementets lovforslag om at grensen for kommunenes adgang til å skrive ut eiendomsskatt i sjøområdet trekkes ved grunnlinjene. Høyesterett slo i 2002 fast at kommunenes beskatningsmyndighet i hvert fall strekker seg til grunnlinjene. Domstolene har ikke konkret tatt stilling til beskatningsmyndigheten i området mellom grunnlinjene og territorialgrensen, dvs. 12 nautiske mil. Etter KS syn er Høyesteretts argumentasjon gyldig i forhold til hele kommunenes territorium i sjøområdet. I praksis skriver kommunene ut eiendomsskatt på installasjoner og anlegg (sk verk og bruk) i sjøområdet ut til territorialgrensen. Lovforslaget innebærer derfor en vesentlig innsnevring av kommunenes beskatningsmyndighet. Etter det KS erfarer er kommunenes praksis mht utskrivning av eiendomsskatt i sjøområdet allerede likeartet, og situasjonen kan derfor ikke anses uforutsigelig for skattyterne. KS stiller seg uforstående til argumentet om at skatteobjekter utenfor grunnlinjene savner tilknytning til kommunen. Området utenfor grunnlinjene er en del av kommunenes territorium. Ofte strekker de skattepliktige anleggene seg fra land og ut til området utenfor grunnlinjene. Det blir tilfeldig å legge opp til ulik beskatning av like anlegg avhengig av hvor de ligger i kommunen - innenfor eller utenfor grunnlinjene. Forslaget innbyr til skattemotiverte disposisjoner. Forslaget vil føre til et betydelig økonomisk tap for kystkommunene. Departementets estimat for de økonomiske konsekvensene er basert tallmateriale som er for forsiktig. Tallmaterialet tar heller ikke hensyn til planer om fremtidig utnyttelse av sjøområdet. KS mener spørsmålet om forvaltningsansvaret mellom grunnlinjen og territorialgrensen bør avklares på prinsipielt grunnlag. Dette bør skje i samarbeid mellom kommunene og staten.

KS merknad slutt

Svarmerknad fra Finansdepartementet

Det vises til omtale av saken i Prop. 1 L (2009-2010) Skatte- og avgiftsopplegget 2010 - lovendringer, kapittel 11, der merknader fra kommunene og KS er nærmere vurdert og imøtegått i avsnitt 11.4.

Svarmerknad fra Finansdepartementet slutt

Innspill fra KS – Sluttbehandlingsavgiften på forbrenning av avfall må fjernes

Kommunene er en viktig medspiller for en bedre avfallspolitikk

Det haster med å fjerne sluttbehandlingsavgiften. Anbud på avfall sendes ut av landet, og flere avfallsbesittere vurderer å reforhandle sine avtaler med norske anlegg for å utnytte situasjonen med svært lave priser i Sverige.

Utbygging av avfallsforbrenning er en viktig pilar i avfallshåndtering og fjernvarmeutbygging, og kommunene er opptatt av at staten bruker virkemidler som fungerer. Sluttbehandlingsavgiften viser seg å ikke virke etter hensikten, mens andre

virkemidler, som for eksempel produsentansvarsordninger, er et viktig bidrag til å styrke materialgjenvinning. Kommunene vil samarbeide om virkemidler som styrker en miljøriktig ressursutnyttelse.

KS ønsker å bidra til utformingen av en helhetlig avfallspolitikk, men ser at dette arbeidet tar noe mer tid, og vil strekke seg inn i 2010. Sluttbehandlingsavgiften ber vi likevel fjernet fra 1. januar 2010. Fjerning av avgiften gir likere muligheter for konkurranse i et eksisterende marked bestående av flere land i Norden.

Økt transport

Den særnorske avgiften bidrar til økt transport. Økt transport er estimert til anslagsvis 15 000 trailere om året, og bidrar både til helt unødige utslipp av klimagasser, samtidig med at det øker trafikkbarene betydelig.

Statlig satsning og beredskap

Norske kommuner har fulgt statens ønske om å styrke fjernvarmesatsningen, slik politikken har vært de siste 10 årene. For å følge opp samfunnsansvaret knyttet til håndtering av avfall som ikke egner seg til materialgjenvinning, har kommunalt eide avfallsselskaper bygget forbrenningsanlegg som skal sikre utnyttelse av energien i avfallet. Samtidig sikrer kommunalt eide selskaper at Norge følger opp EØS-kravet til beredskap ved å ha behandlingsskapitet. For å få dette til, må sluttbehandlingsavgiften fjernes.

KS-innspill slutt

Svarmerknad fra Finansdepartementet

Forbrenning av avfall gir utslipp av miljøgifter med regionale og lokale skadevirkninger. Forbrenningsavgiften legges direkte på utslippene og motiverer til rensing av utslipp og utsortering av miljøskadelige fraksjoner. I tillegg stimulerer den til at mengden avfall blir redusert og til økt gjenvinning.

En eventuell avvikling av avgiften vil føre til mer avfall, mindre materialgjenvinning og høyere miljøskadelige utslipp til luft. Dette er særlig problematisk siden mange forbrenningsanlegg er lokalisert i områder med høy befolkningskonsentrasjon for at de bedre skal kunne utnytte spillvarmen til for eksempel fjernvarme. Dagens avgift har positive miljøeffekter. Regjeringen har i Prop. 1 S (2009-2010) Skatte-, avgifts- og tollvedtak foreslått å prisjustere avgiftsatsene ved forbrenning fra 1. januar 2010. Fra 1. juli 2009 ble det innført et forbud mot deponering av nedbrytbart avfall. Dette vil bidra til at mye av avfall som tidligere ble deponert i stedet vil gå til forbrenning. Det er derfor på kort sikt forventet at Norge ikke vil ha nok behandlingsskapitet til å ta hånd om alt avfallet som vil gå til forbrenning. Fylkesmennene har derfor gitt en del dispensasjoner fra deponiforbudet.

Statens forurensningstilsyn (SFT) har myndighet til å begrense eksport av blandet husholdningsavfall av hensyn til nasjonal behandlingsskapitet. Regjeringen har derfor mulighet til å be SFT vurdere eksportrestriksjoner dersom forholdene skulle gjøre det nødvendig.

Avgiften har fritak for energianlegg i industrien som bruker avfallsbaserte brensler i produksjonen. Dette gjenspeiler et ønske om økt energigjenvinning i industrien.

Samtidig svekker det avgiften som virkemiddel for å begrense utslipp. De motstridende hensyn reiser avgifts- og miljøpolitiske utfordringer, og det er i Prop. 1 S (2009-2010) Skatte-, avgifts- og tollvedtak varslet at Finansdepartementet og Miljøverndepartementet i samarbeid skal foreta en grundig gjennomgang og vurdering av forbrenningsavgiften bl.a. med hensyn på relatert virkemiddelbruk. I utgangspunktet vil dette være et internt arbeid i departementene, men eksterne aktører kan fremme skriftlige innspill til departementene på vanlig måte.

Merknad fra Finansdepartementet slutt

3.10 Samferdselsdepartementet

Forvaltningsreformen

Forvaltningsreformen innebærer at hoveddelen av ansvaret for det øvrige riksvegnettet med tilhørende ferger overføres til fylkeskommunene fra 1. januar 2010. Regjeringen foreslår at en ramme på om lag 6,1 mrd. kroner overføres fra rammen til vegformål på Samferdselsdepartementets budsjett til fylkeskommunene gjennom rammetilskuddet og tilskudd til merverdiavgiftskompensasjon.

I forhold til det regjeringen varslet i St.prp. nr. 68 (2008-2009)

Kommuneproposisjonen 2010 er det gjort enkelte mindre justeringer. Statens vegvesen har vurdert merverdiavgiften til å utgjøre 8 pst. av bruttoomsætningen knyttet til drift og vedlikehold og 9 pst knyttet til investeringer, totalt 400 mill. kroner. Disse midlene inngår derfor ikke i rammetilskuddet, men er foreslått bevilget som tilskudd til fylkeskommunene over Finansdepartementets bevilgning til kompensasjon for merverdiavgift.

Staten har årlige inntekter fra forsikringsselskaper i forbindelse med skader på veginfrastruktur. Dette er utgifter som fylkeskommunene vil få refundert ved tilsvarende forsikringsoppgjør. Rammen til fylkeskommunene er derfor foreslått redusert med 15,9 mill. kr i forhold til den varslede rammen til drift og vedlikehold i St.prp. nr 68 (2008-2009).

Regjeringen foreslår at kompensasjonen for NOx-avgiften reduseres med 18,8 mill. kroner som en følge av at flere transportselskaper har meldt seg inn i NOx-fondet, og således er fritatt for NOx-avgiften.

Stortingets vedtak om vegklassifisering innebærer at fylkeskommunene får overført en mindre del av det øvrige riksvegnettet enn Regjeringen foreslo i St.prp. nr. 72 (2008-2009). Regjeringen foreslår derfor å redusere rammen til fylkeskommunene med 45 mill. kroner.

Det foreslås også å oppjustere rammeoverføringen med 0,1 mill. kroner knyttet til kompensasjon for energiavgift på fylkeskommunal gassferje.

Regjeringen legger også opp til enkelte justeringer i fylkesfordelingen av investeringsmidlene som en følge av en kvalitetssikring av grunnlaget for fordelingsmodellen som ble benyttet ved fordelingen av midlene i St.prp. nr. 68 (2008-2009). Behovet for justeringer skyldes primært at anslagene for bindinger

knyttet til allerede startede investeringsprosjekter på vegnettet som fylkene overtar har økt.

Modellene for fordeling av midlene mellom fylkene er som beskrevet i St.prp. nr. 68 (2008-2009). Av beregningsteknisk dokumentasjon til Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon for 2010 (grønt hefte) fremgår fylkesfordelinger av rammen som er knyttet til forvaltningsreformen på samferdselsområdet. Den totale rammen er på 6 657,6 mill. kroner og inkluderer 1 mrd. kroner av veksten i frie inntekter. Det er lagt til grunn at:

- Midler til drift og vedlikehold, totalt 2 542 mill. kroner, er fordelt etter Statens vegvesens modell for beregning av behov for midler til drift og vedlikehold.
- Totalt 2 530 mill. kroner av midlene til investering er fordelt mellom fylkene etter en modell der kriteriene er vegstandard (forfall på vegnettet), veglengde, befolkning og bindinger.
- I tillegg er 218 mill. kroner til investering skjønnsmessig fordelt til fylker med utfordringer knyttet til kollektivinfrastruktur som ikke fanges tilstrekkelig opp i modellen. Regjeringen har foreslått at Akershus, Buskerud, Vest-Agder, Rogaland og Hordaland fylkeskommuner, samt Oslo kommune tildeles midler etter skjønn.
- Midler til kjøp av ferjetjenester, totalt 1 367 mill. kroner, er fordelt med utgangspunkt i eksisterende kontraktsforhold for anbudssamband og regnskapstall for samband på rammetilskudd i 2010.

I tillegg kommer merverdiavgiftskompensasjonen over Finansdepartementets budsjett på anslagsvis 400 mill. kroner.

Overgang mellom to ulike regnskapsprinsipper - konsekvenser

Staten og fylkeskommunene har ulik periodisering i sine budsjetter og regnskaper. Regjeringen har i Prop. 1 S (2009-2010) for Samferdselsdepartementet derfor foreslått at Statens vegvesen dekker forpliktelser som er pådratt i 2009, men som først kommer til utbetaling i 2010. Statens vegvesen har beregnet at utgiftene til slike forpliktelser utgjør 500 mill. kroner i 2010. Midlene bevilges over kap 1320, post 25 under Samferdselsdepartementets budsjett, og er en engangsbevilgning. Forslaget bidrar til en god håndtering av overgangen mellom to ulike regnskapsprinsipper.

Rentekompensasjonsordning for transporttiltak i fylkeskommunene

Regjeringen foreslår å etablere en ordning med rentekompensasjon for transporttiltak på fylkesvegnettet. Det foreslås at det kan gis tilsagn om rentekompensasjon tilsvarende en investeringsramme i 2010 på 2 mrd. kroner. Samferdselsdepartementet har i statsbudsjettet for 2010 presentert foreløpige retningslinjer for ordningen, herunder forslag til fordeling av investeringsramme mellom fylkene. Investeringsrammen er fordelt på bakgrunn av vegstandard (forfall), veglengde, befolkning og bindinger på det aktuelle vegnettet. Regjeringen foreslår en bevilgning for 2010 til rentekompensasjonsordningen over kap 1320, post 61 på 28 mill. kroner.

KS-merknad

På bakgrunn av kontakt med Samferdselsdepartementet har det fremkommet informasjon om sterk kostnadsvekst knyttet til kontrakter som får virkning fra 2009 og 2010 og som fylkeskommunene får finansieringsansvaret for. Det heter blant annet følgende i et brev fra Statens vegvesen: "Drift- og vedlikeholdskontrakter med funksjonsansvar som ble utlyst i 2008 (med oppstart i september 2009) avløser kontrakter med oppstart i 2004/2005. Denne gruppen på 27 kontrakter fikk en prisstigning på om lag 44 pst utover generell prisstigning."

2/3 av kostnadsøkningene vil få virkning i 2010, etter at fylkeskommunene overtar ansvaret – både når det gjelder vedlikeholdet og finansieringen - for hoveddelen av tidligere riksveier. Tilsvarende vil Statens vegvesen også fornye kontrakter i år som øker fylkeskommunenes vedlikeholdskostnader fra høsten 2010.

Når det gjelder fornyelse av fergekontraktene vil det være særlige merkostnader knyttet til ny fergestandard fastsatt av Stortinget om avganger og åpningstid og nye bestemmelser om tilgjengelighet (universell utforming). Virkningene av disse endringene er ikke klarlagt fra statens side. KS mener det bør komme klart fram hva som vil være merkostnadene.

KS ber om at merkostnadene knyttet til nye funksjonskontrakter og fergekontrakter må kompenseres fullt ut fra statens side. Hvis ikke vil veksten på 1 mrd. kroner i økte frie inntekter til fylkeskommunene, som er foreslått som kompensasjon for vedlikeholdsetterslepet på de nye fylkesveiene, måtte benyttes til å dekke opp for kostnadsveksten.

KS har i møter med Samferdselsdepartementet etterlyst en mer detaljert dokumentasjon av Statens vegvesens sine kostnader knyttet til felles vegadministrasjon enn KS hittil har mottatt. KS forventer at det redegjøres for størrelsen på det tilbakeholdte beløp og at det totale beløpet til felles vegadministrasjon kommer fylkeskommunene til gode og ikke omdisponeres til statlige formål.

KS-merknad slutt

Svarmerknad SD

Etter Samferdselsdepartementets oppfatning vil det ikke være hensiktsmessig å kompensere for kostnadsøkninger ut fra en ad hoc-tilnærming. Det vil være slik at den faktiske kostnadsutviklingen på enkelte områder kan avvike fra prisomregningsfaktorene som legges til grunn ved budsjetteringen. Over tid og på tvers av ulike områder må det legges til grunn at slike svingninger vil utjevnes.

Når det gjelder kravet om kompensasjon for kostnader knyttet til endrede standardkrav i NTP og nye bestemmelser om universell utforming, er det lagt til grunn at konkurranseutsettingen og løpende effektivisering vil føre til kostnadsreduksjon ved kjøp av ferjetjenester. Det er lagt til grunn at disse effektiviseringsgevinstene vil være tilstrekkelig til å finansiere kostnadene som følger av kravene til universell utforming og en gradvis heving til ny NTP-standard. Dette er

de samme forutsetningene som er lagt til grunn for utviklingen av riksvegferjene som staten har ansvaret for.

KS har i brev 21. oktober 2009 rettet en kritikk mot samferdselsministeren for at 500 mill. kr er holdt tilbake fra fylkeskommunenes budsjett som en følge av at staten skal dekke kostnadene ved felles vegadministrasjon. Dette er basert på en misforståelse. Utgifter til den felles vegadministrasjonen, har vært, og skal fortsatt være, dekket av staten. Dette er således ikke penger som er trukket ut av fylkeskommunenes rammer, slik KS gir inntrykk av.

At staten skal dekke kostnadene til felles vegadministrasjon er nedfelt i vegloven, og Stortinget har sluttet seg til at det ikke skal gjøres endringer i organisering eller finansieringen av den felles vegadministrasjonen. Det er stor usikkerhet knyttet til de samlede utgiftene til felles vegadministrasjon. Dette har regjeringen vært tydelig på, senest i Kommuneproposisjonen 2010.

Etter fremleggelsen av St.prp. nr. 68 (2008-2009) Kommuneproposisjonen 2010 har Samferdselsdepartementet og Statens vegvesen hatt løpende dialog med KS om en rekke momenter knyttet til forvaltningsreformens konsekvenser på samferdselsområdet, herunder innhold og kostnader knyttet til den felles vegadministrasjonen for riks- og fylkesveger. KS etterlyser en konkretisering av kostnadene ved den felles vegadministrasjonen. Statens vegvesens styrings- og regnskapssystem gjør det imidlertid ikke mulig å foreta en nærmere detaljering av de beregnede utgiftene ved den felles vegadministrasjonen. Andre momenter som KS har etterlyst knyttet til felles vegadministrasjon er imidlertid nærmere beskrevet i to detaljerte redegjørelser utarbeidet av Statens vegvesen.

Svarmerknad SD slutt

3.11 Kultur- og kirkedepartementet

Forvaltningsreform

Etter hvert som midlene som er knyttet opp til tilskuddsordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur fristilles fra pågående prosjekter, vil midlene fra 2010 bli kanalisert inn i den desentraliserte ordningen for kulturhus. Fylkeskommunene vil dermed få det samlede forvaltningsansvaret for spillemidler til kulturbygg. Nye retningslinjer er under utarbeidelse. Fylkeskommunene vil få et større ansvar for oppnevning av styreledere og styremedlemmer til region-/ landsdelsinstitusjoner og knutepunktinstitusjoner fra 2010. Nøyaktig fordeling skal gjennomgås og tas stilling til i hvert enkelt fylke.

På idrettsområdet har Kultur- og kirkedepartementet nedsatt en arbeidsgruppe som går gjennom kriteriene for tildeling av spillemidler til fylkeskommunene, for tildeling til idrettsanlegg i kommunene. Gruppen består av representanter fra Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité, fylkeskommunene, KS og departementet, og skal levere innstilling i begynnelsen av 2010.

Rentekompensasjonsordningen for kirker

Kommunene har det økonomiske ansvaret for bygging, drift og vedlikehold av kirkene. I statsbudsjettet for 2005 ble det innført en rentekompensasjonsordning for å stimulere til istandsetting av kirkene. Investeringsrammen under ordningen har vært utvidet flere ganger, og er nå på 2,5 mrd. kroner. Per 1. september 2009 er 1,9 mrd. av rammen fordelt og det er gitt rentekompensasjon til prosjekter som omfatter 504 kirker i 252 kommuner. Rentekompensasjonsordningen er omtalt i Prop. 1 S (2009 – 2010) for Kultur- og kirke departementet, men bevilges over Kommunal- og regionaldepartementets kap. 582, post 61.

3.12 Fiskeri- og kystdepartementet

Forvaltningsreformen

Per 1. januar 2010 skal følgende saker overføres fra Fiskeridirektoratets regionkontorer til fylkeskommunene: deler av akvakulturforvaltningen, samt av forvaltningen av kystsel, tang og tare, kongekrabbe (kun Finnmark), skolekvoter og lokale fiskerireguleringer.

FKD har nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse fra departementet, Fiskeridirektoratet, KS, og fylkeskommunene, som i en forberedende fase (desember 2008 – mars 2009) avviklet tre møter. Fiskeridirektoratet har utarbeidet et kompetanseoverføringsprogram for ansatte i fylkeskommunene som skal overta de aktuelle oppgavene.

Det er anslått at Fiskeridirektoratet (2008) nyttet om lag 11 årsverk til aktuelle akvakultursaker og i overkant av ett årsverk til de øvrige. Det var lagt til grunn ved reformen at ressurser skulle følge oppgaver, noe som har medført at det for 2010 blir rammeoverført 10,3 mill. kroner fra Fiskeridirektoratet til fylkeskommunene.

Det er lagt opp til at saksbehandlingsgebyr fortsatt skal innbetales til staten ved Fiskeridirektoratet. Etter akvakulturregelverket skal kvittering for innbetalt gebyr følge søknadene når disse blir sendt til fylkeskommunene. Om kvittering ikke er vedlagt skal fylkeskommunene returnere søknad med vedlegg til søker.

Fiskeridirektoratets regionkontorer vil, også etter 1. januar 2010 ha tilsyns- og kontrollopgaver, herunder tilsyn med akvakulturanlegg for å sikre at akvakulturregelverket og vilkårene for tillatelser blir fulgt. Disse oppgaver overføres ikke til fylkeskommunene (jf bl.a. Ot.prp.nr. 10 2008-2009, pkt 4.1.1.2). Videre vil Fiskeridirektoratet sentralt sin rolle som førsteinstansbehandler og klageinstans heller ikke være omfattet av forvaltningsreformen. I tillegg til rollen som faglig rådgiver overfor departementet, vil direktoratet få veiledningsoppgaver overfor fylkeskommunene. Avgift for tilsyn og kontroll med akvakulturanlegg skal fortsatt dekke direktoratets faktiske kostnader knyttet til tilsynsoppgavene. Avgiftsøkningen på 10 mill. kroner i statsbudsjettet for 2010 er knyttet til disse oppgavene.

Mht. vederlag for 2009 vil inntil 195 mill. kroner bli overført til aktuelle fylkeskommuner (jf. tilleggsprp. nr. 4 (2008-2009)). Her heter det at tre mill. kroner (per konsesjon av de i alt 65 konsesjoner) vil bli overført som frie midler til de

fylkeskommuner der konsesjonene blir etablert. For 2010 er det lagt til grunn at inntekter fra vederlag for økt MTB (maksimum tillatt biomasse) skal tilfalle staten.

KS-merknad

KS er forundret over at avgiftsinntekter knyttet til konsesjonsbehandling, som i 2010 inngår i fylkeskommunenes inntekter, ikke videreføres etter 2010. Dette har så langt vi kan se ikke vært omhandlet i diskusjonene mellom staten og fylkeskommunene.

KS-merknad slutt

4 Kostnadsberegninger - Gjennomgang av status for alle oppmeldte kostnadsberegningssaker

Det er ikke meldt opp nye kostnadsberegningssaker til det 4. konsultasjonsmøtet. Nedenfor gis en status for alle kostnadsberegningssaker som er oppmeldt. En samlet oversikt over alle sakene som er meldt opp og sakene som nå er avsluttet, ligger i vedlegg b).

4.1 Helse- og omsorgsdepartementet

Brukerstyrt personlig assistent (BPA)

Brukerstyrt personlig assistent (BPA) er meldt opp som kostnadsberegningssak av KS til det 4. konsultasjonsmøtet 2007. Departementet har hatt forslag til forbedringer av ordningen med BPA på høring. Høringen reiste flere prinsipielle og praktiske problemstillinger som må løses før en sak kan legges fram for Stortinget. Saken ses i sammenheng med det igangværende arbeidet med å utrede en eventuell harmonisering av den kommunale helse- og sosiallovgivningen. Helse- og omsorgsdepartementet ønsker en dialog med KS om saken, og vil komme tilbake med forslag til eventuelle endringer og kostnadsberegning av disse.

Økt finansieringsansvar for kommunene for private fysioterapeuter med driftsavtaler med kommunene

Under takstforhandlingene våren 2009 ble det bestemt at 25 % av omleggingen av finansieringen av fysioterapi skal foretas i inneværende avtaleår. Det ble på denne bakgrunn påbegynt en omlegging av finansieringen av den avtalebaserte fysioterapitjenesten i kommunene 1. juli i 2009. Det er et siktemål at omleggingen skal sluttføres i takstforhandlingene 2010 i forbindelse med de årlige honorartakstforhandlinger mellom KS/staten og Norsk Fysioterapeutforbund. Helse- og omsorgsdepartementet vil innen den tid nærmere vurdere virkningene så langt av den påbegynte omleggingen.

4.2 Kunnskapsdepartementet

Innføring av rett til særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter

KS er invitert til et møte med Kunnskapsdepartementet om saken.

Kostnadsberegning av utvikling i kommunal egenfinansiering i barnehagesektoren
Kostnadsberegning av utviklingen i kommunal egenfinansiering i barnehagesektoren ble meldt opp til det 4. konsultasjonsmøtet i 2008. I referatet fra 3. møte i 2009 heter det at: ”Partene oppsummerte med at pågående prosess skal være fullført til det 3. konsultasjonsmøte og at felles notat om saken skal fremmes til dette møtet”. Notatet skulle peke på mulige årsaker til utviklingen i den kommunale egenfinansieringen. Notatet ble i tråd med konklusjonen fra 2. møte fremmet og behandlet på det 3. konsultasjonsmøtet i 2009. Materialet til møtet gir etter KDs syn grovt sett et godt bilde av de ulike årsakene til veksten i egenfinansieringen. Partene er imidlertid uenige om fortolkningen av barnehageforliket. KD anser kostnadsberegningssaken

som avsluttet. Eventuelle spørsmål om endret bevilgning til kommunene vurderes forbindelse med de årlige budsjetter. Partene vil ha fortsatt dialog om den planlagte innlemmingen av de øremerkede tilskuddene på barnehagefeltet i rammetilskuddet til kommunene fra 2011.

4.3 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Kvalifiseringsprogram for utsatte grupper

Beregninger av merkostnader for kommunene knyttet til kvalifiseringsprogrammet i 2010 er drøftet med KS. Beregningen bygger på at det i 2010 vil være gjennomsnittlig 9 600 deltakere i programmet. Kommunenes samlede merkostnader for 2010 er anslått til 769 mill. kroner. KS legger til grunn samme utvikling i antall deltakere, men en noe høyere kostnad pr. deltaker. Dette tilsier isolert sett at samlede merkostnader for kommunene i 2010 blir om lag 92 mill kroner høyere enn anslått av departementet.

Regjeringen viser i budsjettproposisjonen for 2010 til at kostnadsberegningene baserer seg på et usikkert grunnlag. Dette gjelder både utviklingen i antall deltakere og kostnadene knyttet til den enkelte deltaker. Rapporteringen for 2009 viser så langt et lavere antall deltakere enn det som er lagt til grunn for beregningen av kommunenes merkostnader. Det arbeides samtidig aktivt for at forutsetningen om 8 850 deltakere ved utgangen av året nås. Departementet vil i lys av gjennomføringen i 2009 foreta en ny vurdering av forutsetningene som er lagt til grunn og hva som er et realistisk nivå på gjennomsnittlig antall deltakere og samlede kommunale merkostnader i 2010. Gjennomgangen vil ha som mål å sikre et godt samsvar mellom faktisk gjennomføring og tildelte midler for kommunene samlet sett. Det kan med bakgrunn i gjennomgangen bli aktuelt å gjøre endringer i systemet for tildeling av tilskuddet for 2010. Dette vil bli drøftet med KS. Regjeringen vil redegjøre for gjennomgangen i RNB 2010.

Bedriftshelsetjeneste

Regjeringen har i 2009 fastsatt nye krav om obligatorisk bedriftshelsetjeneste (BHT) i åtte risikoutsatte bransjer, samt en godkjenningsordning som skal sikre kvaliteten i bedriftshelsetjenestene. Godkjenningsordningen skal forvaltes av Arbeidstilsynet. De nye kravene trer i kraft 1. januar 2010, uten at kommunene tilføres friske midler i tilknytning til dette.

Ordningene omfatter bl.a. helse og omsorg og undervisning som berører kommunal sektor. Det er lagt opp til fleksibilitet med overgangsordninger på inntil tre år, og kommuner kan søke om dispensasjon fra kravet om godkjent BHT dersom de ivaretar kravet til helse, miljø og sikkerhet på en alternativ og tilsvarende god måte.

Konsekvensene for kommunal sektor (som arbeidsgiver) er særskilt utredet og fremgikk bl.a. av forslaget som ble sendt på en bred høring.

Anslaget tok utgangspunkt i gjennomsnittlig dekningsgrad for BHT i næringene undervisning og helse- og sosial. KS mener at denne dekningsgraden for kommunal sektor er lavere og at kostnadene for innføring av BHT dermed blir høyere. AID og KS hadde møte om saken senest 27. august 2009.

4.4 Barne- og likestillingsdepartementet

Forslag om ikke-diskrimineringslov for personer med nedsatt funksjonsevne (universell utforming)

Det har vært møte mellom KS, Barne- og likestillingsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet 20. april 2009. KRD følger opp videre dialog om kostnadsberegning av nye forskrifter bygg. Kostnadsberegning av loven generelt er avsluttet som kostnadsberegningssak. Kostnadsberegning av universell utforming i forhold til ev. nye lover, forskrifter mv. gjennomføres av ansvarlig departement.

Lovfesting av kommunalt risesentertilbud

Lov om kommunale krisesentertilbud trer i kraft fra 1. januar 2010. Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010 inneholder på Kap 840, post 60 et forslag om en tilleggsbevilgning på 64 mill. kroner til kommunene i overgangsåret 2010, deretter en varig styrking av rammebevilgningen fra 2011 som tar utgangspunkt i det øremerkede statstilskuddet og i tillegg en merbevilgning på 45 mill. kroner. Barne- og likestillingsdepartementet og KS er enige om at det er en viss usikkerhet knyttet til anslagene. Saken er nå avsluttet som kostnadsberegningssak.

4.5 Justis- og politidepartementet

Nødnett – Kostnadskartlegging

I forbindelse med etableringen av Nødnett skal det foretas en kostnadskartlegging i nødetatene knyttet til bruken av samband før og etter innføring av Nødnett. SINTEF Helse er valgt ut til å gjennomføre kostnadskartleggingen og første delrapport som vurderer kostnader knyttet til bruken av samband før innføringen er utarbeidet. En referansegruppe har bistått SINTEF Helse og Direktoratet for nødkommunikasjon med faglige råd om etatsspesifikke forhold. Gruppen har hatt representasjon fra nødetatenes fagdirektorer, KS og Norsk brannbefals landsforbund. Gruppen vil bli invitert til å delta i arbeidet med andre del av oppdraget som består i å kartlegge kostnadene etter at trinn 1 er tatt i bruk og har vært i drift en periode. Dette arbeidet planlegges gjennomført i 2010. Nødetatenes innføringsprosjekter dekkes innenfor egne rammer og inngår ikke i kostnadsrammen for nødnettutbyggingen. Det er planlagt å avholde et bilateralt møte mellom KS og JD om Nødnett i nær fremtid.

For ytterligere omtale av Nødnett og status i saken vises det til omtale i Justisdepartementets Prop. 1 S (2009-2010) samt St.prp. nr. 83 (2008-2009), jf. Innst. S. nr. 346 (2008-2009).

4.6 Kommunal- og regionaldepartementet

Forslag til ny plan- og bygningslov (byggningsdelen)

Byggningsdelen av plan- og bygningsloven skal etter planen tre i kraft 1. juli 2010. Loven og tilhørende forskrifter kan gi noe økte kostnader for kommunene, både kommunene som bygningsmyndighet og som bygningseier/utbygger. Økonomiske og administrative konsekvenser er vurdert og beskrevet i lovproposisjon og

høringsdokument til forskrifter på overordnet nivå. Det er avholdt 2 møter mellom KS og Kommunal- og regionaldepartementet hvor grunnlaget for kostnadsberegningene på de enkelte temaer er gjennomgått, og hvor man har forsøkt å kvantifisere kostnadene nærmere. Siden forskrifter ennå ikke er fastlagt vil det være noe usikkerhet om de konkrete virkninger for kommunene. De kostnader som kommunen pådrar seg som bygningsmyndighet kan finansieres ved økning av gebyrnivåene, og skal således være selvfinansiert. Når det gjelder økte kostnader som kommunen pådrar seg som bygningseier/utbygger (skjerpede krav til nybygg, krav om uavhengig kontroll mv.) må disse beregnes nærmere på bakgrunn av tall for nybygging av ulike bygningstyper mv. Det er også knyttet mulig økonomisk nyttevirkning til enkelte av forslagene (reduisert antall byggfeil, redusert energibruk mv.). I møte 16. oktober 2009 ble det avtalt at Kommunal- og regionaldepartementet skal lage utkast til notat som oppsummerer kostnadmessige konsekvenser. Arbeidet er således ikke avsluttet, og nye møter avtales ved behov.

4.7 Miljøverndepartementet

Forslag til ny plan- og bygningslov (plandelen)

Det ble avholdt møte mellom KS og Miljøverndepartementet den 14. september 2009. I møtet redegjorde Miljøverndepartementet for de utredninger som lå forut for, og var grunnlag for omtalen av økonomiske, administrative og miljømessige konsekvenser i lovproposisjonen som ble behandlet av Stortinget i juni 2008.

4.8 Forvaltningsreformen

Det har vært kontakt mellom alle berørte departementer og KS om forvaltningsreformen. Fagskoler, samferdselsområdet og miljøvernområdet er særskilt kommentert nedenfor.

Innlemming av tilskudd til fagskoler

Som oppfølging av det tredje konsultasjonsmøtet mellom KS og staten ble det avholdt møte mellom KS og KD 26. august 2009. Saken som en del av forvaltningsreformen er avsluttet som kostnadsberegningssak. KS har gitt et skriftlig innspill til KD om at fylkeskommunene må få kompensert fullt ut merkostnadene i 2010 ved elevtallsveksten høsten 2009. KD viser til at tilskuddsordningen for tekniske fagskoler har vært budsjettstyrt til og med budsjettåret 2009. I 2010 vil tilskuddet inngå i fylkeskommunenes rammetilskudd. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2009 ble det bevilget 15,2 mill. kroner til om lag 400 studieplasser. Disse studieplassene er foreslått videreført med helårseffekt på 30,4 mill. kroner i 2010.

Overføring av ansvaret for øvrige riksveger og tilhørende ferjer

I forbindelse med overføringen av ansvaret for hoveddelen av det øvrige riksvegnettet med tilhørende ferjer til fylkeskommunene fra 1. januar 2010 er det avholdt en møteserie mellom KS og Samferdselsdepartementet. I møtene er grunnlag for kostnadsberegninger og fordelingskriterier knyttet til bl.a. sams vegadministrasjon, ferjedrift, funksjonskontrakter og makrotall gjennomgått og diskutert. Samferdselsdepartementet har framskaffet de etterspurte grunnlagsdata og kriterier og formidlet disse til KS.

Overføring av ansvar på miljøområdet

Det økonomiske opplegget for forvaltningsreformen er presentert i kommuneproposisjonen for 2010 og i Prop. 1S (2009-2010) Miljøverndepartementet. Miljøverndepartementet har, i samarbeid med Fornyings- og administrasjonsdepartementet, holdt KS løpende orientert om kartlegging/beregninger som ligger til grunn for beløpet som trekkes ut av kap. 1510 Fylkesmannsembetene og overføres rammetilskuddet til fylkeskommunen.

Vedlegg a)

Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2009

Sak	Oppmeldt	Avsluttet
Helse- og omsorgsdepartementet		
Økt finansieringsansvar for kommunene for private fysioterapeuter med driftsavtale med kommunene	3. møte 2008	
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	4. møte 2007	
Kunnskapsdepartementet		
Barnehageforliket, kommunal egenfinansiering	4. møte 2008	X
Innføring av rett til særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter	1. møte 2009	
Arbeids- og inkluderingsdepartementet		
Kommunalt kvalifiseringsprogram som skal forvaltes av NAV-kontorene	1. møte 2007	
Utvidelse av bedriftshelsetjenesten	2. møte 2009	
Barne- og likestillingsdepartementet¹		
Forslag om ikke-diskrimineringslov for personer med nedsatt funksjonsevne (universell utforming)	2. møte 2007	X
Lovfesting av krisesentertilbud	2. møte 2009	X
Justis- og politidepartementet		
Nødnett	2. møte 2007	
Kommunal- og regionaldepartementet		
Forvaltningsreformen	2. møte 2008	
Forslag til ny plan- og bygningslov (bygningdelen)	2. møte 2008	
Miljøverndepartementet		
Forslag til ny plan- og bygningslov (plandelen)	2. møte 2008	

¹ Saken lå inn under Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde når den ble meldt opp

Vedlegg b)

SAMARBEIDSAVTALE MELLOM LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET OG KS OM LANDBRUKS- OG NÆRINGSUTVIKLING I KOMMUNESEKTOREN 2010-2012

Mål for samarbeidet

1. Landbruks- og matdepartementet og KS skal videreføre samarbeidet om å utvikle kommunesektoren som nærings- og samfunnsaktører med tetter kopling mellom landbrukssektoren og andre sektorer. Fokusområdene for samarbeidet tar utgangspunkt i de overordna målsettingene og rammene som er trukket opp i:
  - St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringane - landbruket en del av løsningen
  - Ot.prp. nr.44 (2008-2009) om endringer i landbrukets eiendomslovgivning
  - Ot.prp. nr. 10 (2008-2009) Om forvaltningsreformen
  - St.meld. nr. 25 (2008-2009) Lokal vekstkraft og framtidstru - Om distrikts- og regionalpolitikken
  - Landbruks- og matdepartementet's årlige budsjettproposisjoner
  - KS Langtidsstrategi 2008 - 2012
2. Samarbeidet skal underbygge kommunesektorens eksisterende ansvar og roller på området.
3. Avtalen er en del av konsultasjonsordningen.

Partene vil i fellesskap

- Øke forståelsen for viktigheten av at kommunesektoren har en aktiv tilnærming til landbruksområdet og en sterkere kopling mellom landbrukssektoren og annet nærings- og samfunnsutviklingsarbeid.
- Videreutvikle gode regionale utviklingsarenaer mellom bl a KS, kommunene, fylkeskommunene, Fylkesmannen, Innovasjon Norge.
- Bidra til å styrke fylkeskommunen sin rolle som landbrukspolitisk aktør, i lys av forvaltningsreformen og oppgaveoverføringen til fylkeskommunen på landbruks- og matområdet.
-
- Arbeide for at kommunene har tilstrekkelig kompetanse og kvalitet for å løse oppgavene på landbruksområde.
- Bidra til å utvikle kommuner og lokalsamfunn til attraktive steder å bo og leve i, og legge til rette for økt bosetting og aktivitet på landbrukseiendommer.
-
- Være pådriver for at kommunesektoren utnytter landbrukets potensial i klimaarbeidet gjennom klimaplanlegging og næringsstrategier.
- Styrke offentlige miljøvennlige/grønne innkjøp i kommunesektoren.

-
- Arbeide for økt forståelse for og utvikling av landbruksbasert næringsutvikling i kommunesektoren.
- Formidle og synliggjøre gode eksempler på hvordan kommunesektoren løser sin rolle som landbruks- og næringspolitisk aktør og som kan bidra til lærings- og erfaringsutveksling mellom kommuner.

KS vil

- Synliggjøre landbrukspolitikk som en viktig del av KS` satsing på utviklingen av lokaldemokratiet, i strategiske dokumenter, gjennom Folkevalgtprogrammet og ved bruk av organisasjonens apparat i arbeid med arenabygging og lokalpolitisk forankring.
-
- Samordne oppfølgingen av denne avtalen med øvrige bilaterale samarbeidsavtaler på samfunnsutviklingsområdet og legge til rette for en helhetlig tilnærming til kommunesektorens utfordringer som samfunnsutviklingsaktør.
- Orienter sine samarbeidspartnere om avtalen og bidra til at landbrukspolitikken blir en integrert del av en helhetlig lokal og regional utviklingspolitikk. Det er viktig med en god kopling til samarbeidsavtalen mellom KS og Innovasjon Norge (IN).
-
- Bidra til å forsterke kommunesektorens rolle som tilrettelegger for næringsutvikling og entreprenørskap lokalt, bl.a. gjennom utviklingsorienterte læringsarenaer.
- Bidra til at fylkeskommunene gjennom arenabygging og samhandling kan ivareta sin nye rolle som landbrukspolitisk aktør i samspill med andre fagmiljø.
-

Landbruks- og matdepartementet vil

- Gi styringssignaler gjennom relevante budsjett- og styringsdokumenter som underbygger kommunesektorens ansvar, oppgaver og handlingsrom på landbruksområdet.
- Gjennom dialog og samarbeid (årlige fellessamlinger) med berørte departementer, fylkesmannen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge m.fl., bidra til at kommunesektoren blir en aktiv landbrukspolitisk aktør og landbruket en integrert del i samfunnsutviklingsarbeidet i kommunene.
- Videreutvikle gode regionale utviklingsarenaer gjennom oppfordring til samarbeid og deltakelse på hverandres arenaer.
- Følge opp utviklingen i kommunenes kompetanse og kvalitet på landbruksområdet gjennom løpende dialog og oppfølging fra FM.
-
- Følge opp ny eiendomslovgivning, slik at kommunene kan tilrettelegge for økt bosetting og næringsaktivitet på landbrukseiendommer.
- Gjennom samarbeid med fylkesmannen bidra med kompetanse på landbruksområdet til kommunenes arbeid med energi- og klimaplanlegging.
- Innenfor næringsutviklingsarbeidet vil samarbeidet være spesielt rettet mot nasjonale satsinger og prosjekter som:

-

- ✓ Kommunene som førstelinje for næringsutvikling
  - ✓ Inn på tunet-løftet 2010-2013
  - ✓ Økoløft i kommunene
  - ✓ Næringsutvikling knyttet til verneområder
  - ✓ Grønt reiseliv
  - ✓ Lokal mat og foredling
  - ✓ Opplevelsesnæringer
- Aktiv formidling av gode eksempler på kommunenes bosettings-, nærings- og samfunnsutviklingsarbeid gjennom departementets informasjonskanaler.

Andre programmer og parter som berøres – forventninger til medvirkning

- Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK) – KR.D.
- Kommunene som førstelinje for næringsutvikling – KR.D, FK.D, LMD, KS og IN.
- Samarbeidsavtalen mellom MD og KS om "Livskraftige kommuner" – MD.
- Samarbeidsavtalen innebærer ingen endringer i fylkesmannens rolle og formidlingsoppgaver i forhold til kommunene/fylkeskommunene på landbruksområdet.

Økonomi

- Forutsatt Stortingets bevilgning stiller Landbruks- og matdepartementet et nærmere avtalt beløp til rådighet for KS til oppfølging av de omforente målsettingene i avtalen. Etter utbetalingsanmodning fra KS, utbetaler departementet sin del av midlene 2 ganger per år.
- Revisorattestert regnskap for budsjettåret oversendes departementet innen februar påfølgende år.

Evaluering

- En status for avtalen og evaluering av avtalens mål, prosesser og initiativ, skal årlig gjennomgås på det 3. konsultasjonsmøtet mellom regjeringen og KS og gjennom de årlige kontaktmøtene mellom Landbruks- og matdepartementet og KS.
- KS rapporterer til Landbruks- og matdepartementet gjennom halvårige rapporter og de faste møtene mellom KS og Landbruks- og matdepartementet.
- Det gjennomføres minst ett årlig kontaktmøte på departementsråds-/ administrerende direktørnivå for fremlegging og drøfting av status, resultater og fremdrift. I tillegg avholdes jevnlig møter på avdelingsleder/enhetsledernivå.

Avtalens varighet

- Avtalen gjelder fra 1. januar 2010 til 31. desember 2012.

Oslo 9. november 2009

Lars Peder Brekk
Landbruks- og matminister

Halvdan Skard
Leder

Vedlegg c) Oversikt over samarbeidsavtaler per juni 2009

		Parter	Inngått	Utløper	Bygger på tidl. avt.
Avtaler om velferdstjenester (kvalitet/tjenesteutvikling)					
1	Avtale om utvikling av barnevernsområdet	BFD (nå BLD) og KS	01.09.2008	01.09.2010	Ja
2	Avtale om kvalitetsutvikling i helse- og omsorgstjenestene	HOD og KS	21.09.2006	21.09.2010	Ja
3	Samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid	KRD samordn. (AID, HOD, BLD, JD) og KS	01.01.2008	31.12.2010	Ja
Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen					
4	Avtale om bosetting av flyktninger i kommunene, opprettelse/nedlegging av mottak mv.	AID, BLD og KS	02.04.2009 ²	01.12.2009	Ja
5	Rammeavtale om ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV)	AID og KS	21.04.2006	31.12.2009	
6	Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet	HOD og KS	21.06.2007	21.06.2010	
7	Samarbeidsavtale om styrket samarbeid NAV og utdanningsmyndighetene i k/fk	AID og KS	02.05.2007	31.12.2009	
Avtaler om samfunnsutvikling					
8	Samarbeidsavtale om programmet " <i>Livskraftige kommuner</i> "	MD og KS	01.01.2006	31.12.2010	
	Samarbeidsavtale om Grønne energikommuner (tilleggsavtale)	KRD samordn. (OED, MD) og KS	02.05.2007	31.12.2010	
9	Samarbeidsavtale om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren	LMD og KS	24.09.2007	31.12.2009	Ja

Tidligere avtaler som nylig har utløpt:

	Samarbeidsavtale om kvalitetsutvikling i grunnopplæringen	KD og KS	12.06.2006	01.01.2009	Ja
	Samarbeidsavtale om barnehager	KD og KS	04.10.2006	31.12.2008	

² Avtalen ble inngått 15. mai 2007 og ble utvidet 2. april 2009 til også å gjelde etablering og nedlegging av mottak og omsorgssentre.

Vedlegg d) Oversikt over løpende saker konsultasjonsåret 2009

Tabellen gir en oversikt over saker det kan være aktuelt å omtale i løpet av konsultasjonsåret 2009. Oversikten revideres fortløpende av sekretariatet for konsultasjonsordningen og vurderingen av sakene er derfor foreløpig. Oversikten er satt sammen av innspill både fra KS og departementene, og det er pt. ikke avgjort om departementene vil ta opp alle sakene i konsultasjonsammenheng. I enkelte tilfeller vil det være KS som legger fram sakene.

Sak	Tidligere behandlet	Behandling i 2009	Ansvar
Kostnadsberegninger 4 tidspunkter for oppmelding. Aktuelle områder for involvering av KS vurderes fortløpende.		Alle møtene	Alle
Samarbeidsavtaler <ul style="list-style-type: none"> • Helse og omsorg • Boligsosialt arbeid • Landbruks- og næringsutvikling • Barnevern • Bosetting av flyktninger • Miljø- og samfunnsutvikling • Rammeavtale NAV • Styrket samarbeid NAV og utdanningsmyndighetene i k/fk • Rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet 		Primært 3. møte	KRD, KS og berørte dep.
Økonomiområdet			
Oppfølging Sørheimutvalget - Nytt IS fylkeskommuner		2. møte	KRD
Helse og omsorg			
Omsorgsplan 2015 med bl.a. følgende delplaner: - Kompetanseløftet 2015 og 10 000 årsverk - Lokal standard for lokale normer for legetjeneste i sykehjem - Investeringer sykehjem og omsorgsboliger - Demensplan 2015	2006, 2007, 2008	2. møte 3. møte 4. møte	HOD
Kommunalt psykisk helsearbeid	2005, 2006, 2007, 2008.	1. møte 3. møte 4. møte	HOD
Oppfølging av St.meld. 20 (2006-07) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller		2. møte	HOD
Oppfølging av St.meld. nr. 35 (2006-2007) om offentlig tannhelse			HOD
Opptrappingsplan for rusfeltet	2008	2. møte 3. møte	HOD

Sak	Tidligere behandlet	Behandling i 2009	Ansvar
		4. møte	
Fysioterapi			HOD
St. meld. nr. 12 (2008-2009) En gledelig nyhet. Svangerskaps- fødsels- og barselomsorg			HOD
Forvaltningsreformen – lovfesting av fylkeskommuners oppgaver i folkehelsearbeidet	2008		HOD
Arbeidet med ny lov om kommunale helsetjenester og tjenester som i dag er regulert i sosialtjenesteloven.		Ikke avklart	HOD
Oppfølging av høringsnotatet om sterkere rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistent		Ikke avklart	HOD
St. meld. nr. 47 (2008-2009) Samhandlingsreformen		2. møte 3. møte 4. møte	HOD
Forskrift om vederlag for opphold i sykehjem		2. møte 3. møte	AID/HOD
Utdanning			
Forslag om ev. lovendringer i opplæringsloven og friskoleloven	2008		KD
Kvalitet i skolen			KD
St.meld. nr. 44 (2008–2009) <i>Utdanningslinja</i>		3. møte	KD
Forvaltningsreformen – endringer i opplæringsloven § 13-3 c		2. møte	KD
Innføring av rett til grunnskoleopplæring for voksne		2. møte 3. møte	KD
Barnehager			
Barnehager (generelt)	2008	2. møte 3. møte 4. møte	KD
Oppfølging av Ot.prp. nr 57 (finansiering av ikke-kommunale barnehager)		3. møte	
St. meld. nr. 41 (2008–2009) <i>Kvalitet i barnehagen</i>		3. møte	KD
Barne- og likestillingsdepartementet			
Barnevern (generelt)	2007, 2008	2. møte 4. møte	BLD
Lovfesting av kommunalt krisesentertilbud		2. møte 3. møte	BLD
Landbruk			
Ot. prp. om odelsretten og åseterretten		2. møte	LMD

Sak	Tidligere behandlet	Behandling i 2009	Ansvar
Flyktninger/innvandrere			
Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandringsbefolkningen	2006, 2007, 2008	2. møte 4. møte	AID
Bosetting i kommunene		2. møte	AID
Vertskommunetilskudd	2008	4. møte	AID
Infrastruktur og tilgjengelighet			
Nødnett	2005, 2006, 2007, 2008	4. møte	JD
Handlingsplan universell utforming	2008	2. møte 4. møte	BLD
Felles nødnummer/nødmeldingssentraler			JD
Endringer i sivilforsvarsloven – innføring av kommunal beredskapsplikt		2. møte	JD
Offentlig rettshjelp		4. møte	JD
Tilbakeføringsgaranti		4. møte	JD
Vergemålslov		4. møte	
Arbeid og velferd			
Handlingsplan mot fattigdom	2007, 2008	2. møte 4. møte	AID
NAV-reformen	2006, 2007, 2008	4. møte	AID
AFP		2. møte	AID
Kvalifiseringsprogrammet	2007, 2008	2. møte 4. møte	AID
Lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen			AID
Offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor			AID
Handlingsplan for samiske språk		4. møte	AID
Kultur- og kirke departementet			
Konsesjonsordning for omsetning av videogram		2. møte	KKD
St. melding om bibliotek		2. møte	KKD
Samferdselsdepartementet			
Forslag om lovendringer knyttet til gjennomføring av forvaltningsloven		2. møte	SD
Kommunal- og regionaldepartementet			
Forskrifter til ny plan- og bygningslov	2008		KRD
Nettløsning for organisasjonsdatabasen		2. møte	KRD
Bedre samordning mellom forvaltningsnivåene i EØS-saker		3. møte	KRD
Rapportering vedlikeholdstilskudd tiltakspakke		3. møte	KRD

Sak	Tidligere behandlet	Behandling i 2009	Ansvar
Styrking av samfunnsutviklingsarbeid i kommunene		3. møte	
Justis- og politidepartementet			
Stortingsmelding om rettshjelp – etablering av førstelinjetjeneste	2. møte 2009	Ikke avklart	
Tilbakeføringsgaranti	2008	Ikke avklart	
Forslag til vergemålslov		Ikke avklart	
Miljøverndepartementet			
Ny naturmangfoldlov		2. møte	MD
Statlige planretningslinjer for differensiering av forvaltning av strandsonen langs sjøen		3. møte	MD
Kommunale klima- og energiplaner		2. møte 3. møte	MD
Gjennomføring av Inspire-direktivet i norsk rett			MD
Lovfesting av offentlig eierskap til vann og avløpsinfrastrukturen			MD
Forbud mot deponering av nedbrytbart avfall			MD
Gjennomføringen av plandelen av ny plan- og bygningslov			
Nye regler om etablering av planregister i kommunene			MD
Handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser			MD
Lokal forvaltning av verneområder		3. møte	MD
Forslag til statlig planretningslinje klima/energi		3. møte	MD
Finansdepartementet			
Grense for utskriving av eiendomsskatt i sjøområdet		2. møte 4. møte	FIN
Utleggsdato for skatteavregning		2. møte	FIN
Forvaltningsreformen	2008	2. møte 3. møte	KRD, SD, FKD, KD, LMD, MD,NHD